

GENUA 1, LADUGÅRDSGÄRDET

KULTURMILJÖUTREDNING

STOCKHOLM 2019-08-29

TYRÉNS

KULTURMILJÖUTREDNING FRAMTAGEN AV TYRÉNS AB

MEDVERKANDE KONSULTER

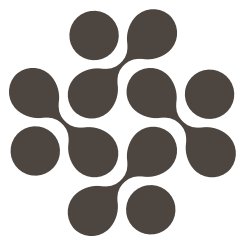
Elin Sahlin, trädgårds- och byggnadsantikvarie, certifierad
sakkunnig avseende kulturvärden (SC 1193-17)
Jennifer Magnusson, bebyggelseantikvarie

BESTÄLLARE

KMJ Fastighetsförvaltning
Kontaktperson: Martin Josephson

FOTON & ILLUSTRATIONER

Alla foton och illustrationer som ej har angiven källa är
framtagna eller fotade av Tyréns AB

INNEHÅLL

INLEDNING	4
FÖRUTSÄTTNINGAR	6
HISTORIK	12
NULÄGE OCH KARAKTÄR	25
KULTURVÄRDEN	41
PLANFÖRSLAGET	42
KONSEKVENSBESKRIVNING	47
SAMLAD BEDÖMNING	52

INLEDNING

BAKGRUND OCH SYFTE

Tyréns AB har fått i uppdrag av KMJ Fastighetsförvaltning att ta fram en kulturmiljöutredning och konsekvensanalys i samband med detaljplanearbete som avser pröva på- och nybyggnad inom fastigheten Genua 1. Projektet syftar till att skapa ca 40-60 nya bostäder med samt öppna upp bottenvåningar för bostäder och publika ändamål.

Fastigheten är belägen på Sandhamnsgatan 58-62 i stadsdelen Ladugårdsgärdet. Fastigheten utgörs av en byggnad uppförd 1950 ritad av arkitekten Sture Frölén och är gulklassad av Stadsmuseet - bebyggelse med positiv betydelse för stadsbilden och/eller visst kulturhistoriskt värde. Väster om byggnaden finns en kuperad tomt som ansluter till Gärdets sportfält och Kampementsbacken. En skyddsvärd trädmiljö finns utanför fastighetens gränser.

Fastigheten ligger inom riksintresse för kulturmiljövården; Stockholms innerstaden med Djurgården [AB 115] och ligger i direkt anslutning till Gärdets rekreativområde och sportfält samt Kungliga Nationalstadsparken.

OMFATTNING

Kulturmiljöutredningen omfattar befintlig byggnad och gårdsmiljö inom fastigheten Genua 1 med utblickar till den omgivande bebyggelsemiljön för att placera in fastigheten i sitt sammanhang. Då fastigheten är gulklassad omfattas ej byggnadens interiör av utredningen.

I konsekvensanalysen beskrivs planförslagets påverkan på befintlig byggnad samt gårdsmiljö och hur förslaget påverkar gaturum och stadsbild samt riksintresse och nationalstadspark.

Stadskarta över södra delen av Gärdet med fastigheten Genua 1 markerad. Karta: Stockholm stad

AKTUELLA PLANPROJEKT I NÄROMRÅDET

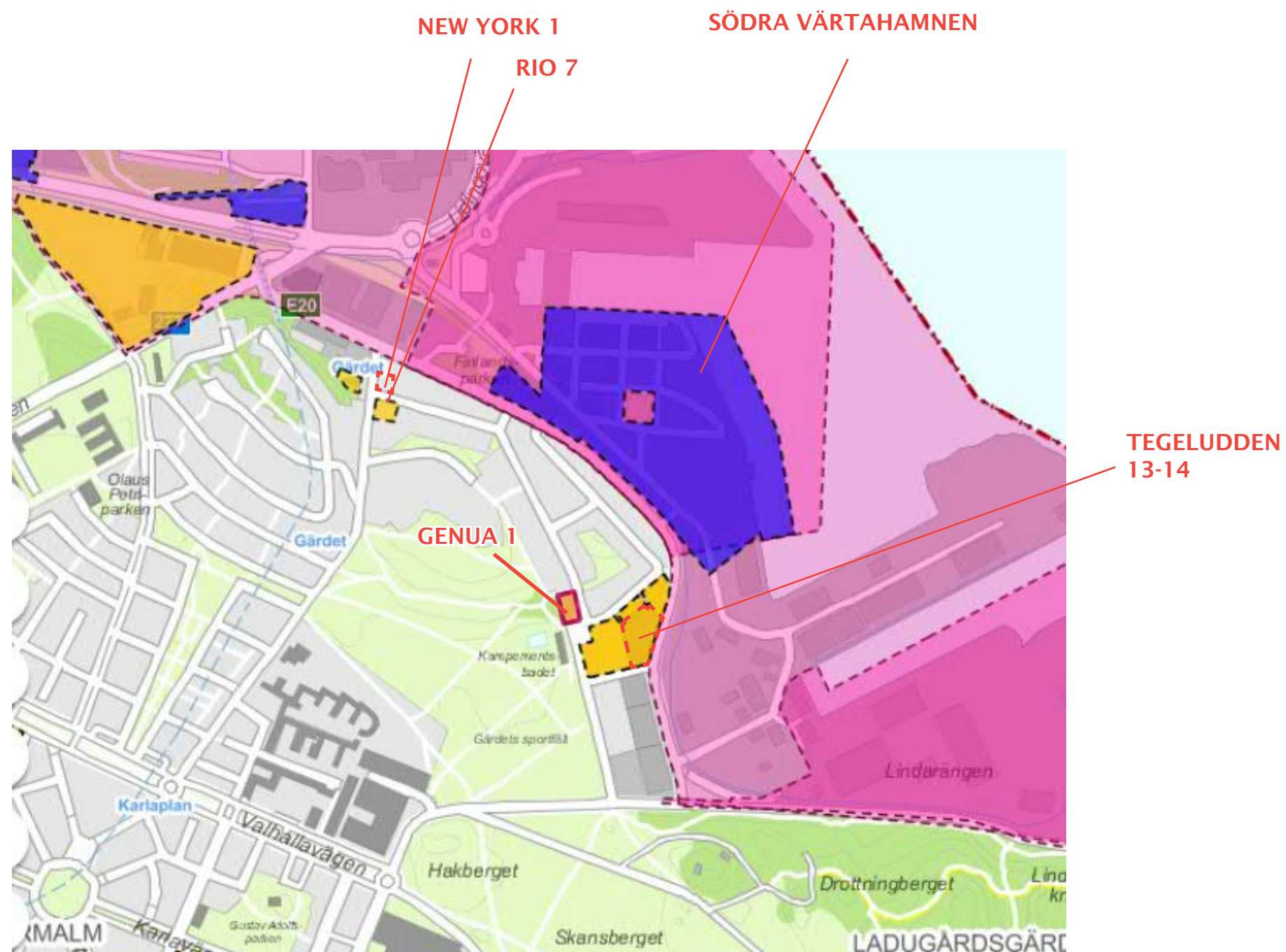
I området kring Gärdet och Norra Djurgården pågår i skrivande stund ett flertal planprojekt.

Norra Djurgårdsstaden är stadens största stadsutvecklingsprojekt och sträcker sig över Hjorthagen, Värtahamnen (med Södra Värtan), Frihamnen och Loudden. I Södra Värtahamnen planeras för ny bebyggelse med bostäder, handel och kontor.

Planen för förtätning inom kvarteret New York med ett nytt bostadshus i 8 våningar med lokaler för handel i bottenvåning i korsningen Värtavägen-Sandhamnsgatan har vunnit laga kraft.

Fastigheten Rio 7 på motsatt sida Sandhamnsgatan planeras för ett nytt studentbostadshus. Planen är ännu i startskedet.

För Tegeludden 13-14 planeras påbyggnader av kontorshus liksom närliggande bebyggelse inom kvarteret Tegeludden och Stettin. Planen för Tegeludden 13-14 är i planeringsskedet och inte antagen ännu.

FÖRUTSÄTTNINGAR

GÄLLANDE PLANER

ÖVERSIKTSPLAN FÖR STOCKHOLMS STAD

Den aktuella fastigheten ingår i Östermalms stadsdelsområde. För aktuell fastighet anges i översiktsplanen som ett område där kompletteringar kan prövas.

"Kompletteringar inom projektets område kan prövas inom ramen för befintlig markanvändning och med utgångspunkt i kunskap om nuvarande karaktär, kvaliteter och behov." (s. 129-30).

Fastigheten ligger även i nära anslutning till Norra Djurgårdsstadens stora stadsomvandlingsområde.

Vidare anges i översiktsplanen en utvecklingspotential för Gärdets sportfält, till vilket planområdet angränsar, som målpunkt för rekreation. Översiktsplanen lyfter även fram angelägenheten för detta område att stärka det ekologiska sambandet mellan Norra och Södra Djurgården.

I översiktsplanen anges att kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och bebyggelse som är av betydelse för stads- och landskapsbilden ska "ses som en resurs i stadsutvecklingen".

Vidare anges att det är angeläget i stadsbyggandet att ny bebyggelse vävs samman med befintliga värden "nya tillägg i stadsväven ska uttrycka ett medvetet förhållningssätt till kulturmiljöns värden".

I avsnittet om Stockholms mångfald av stadsbyggnadskaraktärer står följande:

"Stadsbyggandet ska ta sin utgångspunkt i kunskap om stadsdelarnas olika karaktär, hur de samspelar med landskapets förutsättningar, deras olika stadsplanemönster och hustyper. Ett medvetet förhållningssätt till befintliga kvaliteter är därför en förutsättning vid tillägg och omvandlingar."

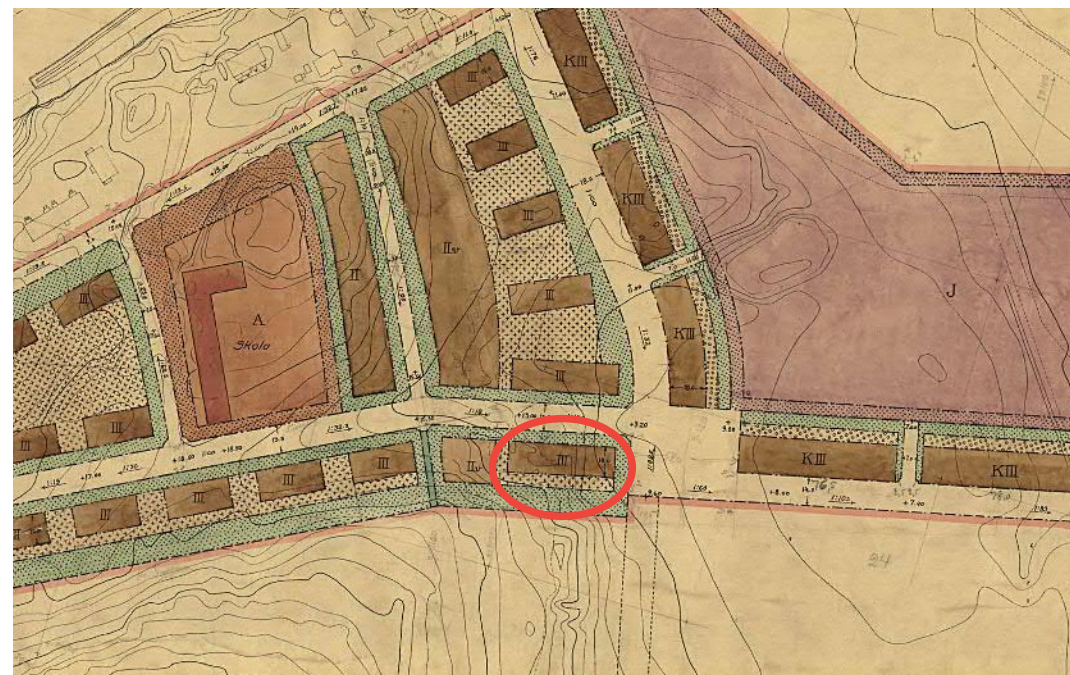
(Stockholms stad översiktsplan s. 62-63)

FÖRDJUPAD ÖVERSIKTSPLAN - NATIONALSTADSPARKEN

Den del av Nationalstadsparken som ingår i Stockholm omfattas av en fördjupad översiktsplan. Översiktsplanen för Nationalstadsparken är avsedd att komplettera stadens översiktsplan och ge vägledning för beslut om markanvändning, bebyggelse och anläggningar inom nationalstadsparken.

I översiktsplanen finns följande skrivelse för tillkommande bebyggelse som angränsar till parkområdet:

"Förslag om tillkommande bebyggelse, anläggningar eller andra åtgärder i områden som direkt gränsar till parken, bör bedömas med utgångspunkt från att parkens natur- och kulturvärden inte får utsättas för påtaglig skada. Inverkan på ekologiska spridningskorridorer m.m. och på stads- och landskapsbilden är härvid av betydelse." (sid. 46)

DETALJPLAN

Genua 1 omfattas av Pl 860 från 1931 som utgör del av den första fastställda stadsplanen för Ladugårdsgärdet. För fastigheten anges bebyggelse i tre våningsplan och en hushöjd på 11,5 meter. Taklutningen begränsas till högst 30 grader. Planen anger för kvarteret användningen bostadsändamål med möjlighet att inreda lokaler för handels- och hantverksändamål. Byggnadens fasader ska utföras i den arkitektoniska utformning som gatu- och gårdsbilden i sin helhet fordrar.

Marken direkt väster och norr om bostadshuset är korsprickad vilket innebär att område endast får bebyggas med utskjutande byggnadspartier till en våningshöjd. Bebyggelsen och gårdsmarken omges av prickad mark som ej får bebyggas.

Utsnitt från 1931 års stadsplan för del av Ladugårdsgärdet. Kvarteret Genua är inringat med streckad linje. Plankarta: Stockholms byggnadsnämnds arkiv.

KULTURHISTORISK KLASSIFICERING

Vid bedömning av bygglov och åtgärder enligt plan- och Bygglagen har Stockholms stad antagit en klassificeringskarta med kulörmarkeringar för byggnader av olika kulturhistoriskt värde. Klassificeringen som utförs av Stockholms stadsmuseum är ett kunskapsunderlag utan att vara juridiskt bindande.

- Blå - bebyggelse av synnerligen högt kulturhistoriskt värde.
- Grön - bebyggelse som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt.
- Gul - innebär att bebyggelsen på fastigheten har positiv betydelse för stadsbilden och/eller av visst kulturhistoriskt värde.

Oavsett kulturhistorisk klassning ska bedömning av eventuella förändringar göras utifrån den specifika byggnaden.

Genua 1 är gulklassad av Stadsmuseet, liksom intilliggande kvarteret London. En stor del av de omgivande kvarteren är ännu inte klassificerade. Klassificeringen av kvarteret Genua utfördes 1992 och inventeringsblad samt motiveringstext saknas. Byggnaden har i hög utsträckning bevarad exteriör karaktär från uppförandetiden.

PLAN- OCH BYGGLAG (2010:900)

Fastigheten är gulmarkerad av Stadsmuseet och omfattas av PBL:s kapitel 8 § 14 och 17 som avser anpassat underhåll och varsamhetskrav vid ändring eller flytt av byggnad. Bebyggelse med grön eller blå klassning omfattas även av 8 §13 (förvanskningförbud).

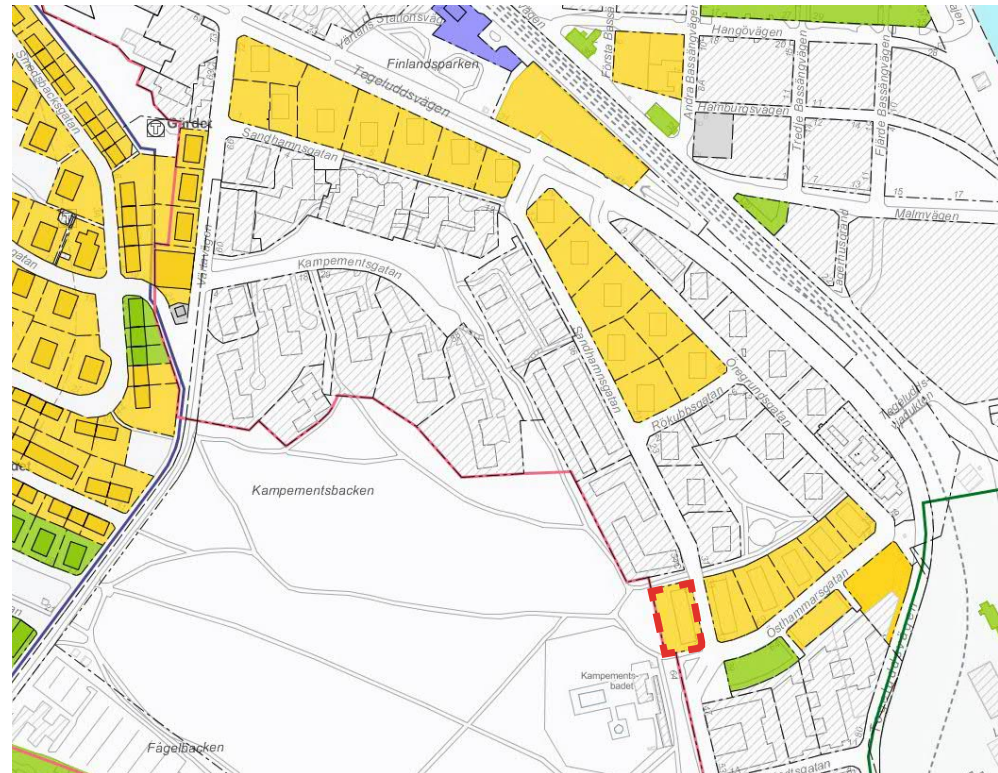
För fastigheten gäller även PBL:s kapitel 2 § 6 som innebär att all bebyggelse och byggnadsverk ska utformas och placeras med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärden och intresset av en god helhetsverkan.

2 KAP. ALLMÄNA OCH ENSKILDA INTRESSEN

PBL kap 2 § 6, hänsyn:

Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till

1. stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan [...]

Utsnitt från Stadsmuseets klassificeringskarta med fastigheten Genua 1 markerad. 1940-tals kvarteret New York, Oporto, London och del av fastigheten Tegelvadden är gulklassade. Tegelvadden 3 är grönklassad men har under 2010-talet byggts om och på med flera våningsplan och klassningen bör sannolikt uppdateras.

8 KAP. KRAV PÅ BYGGNADSVERK, BYGGPRODUKTER, TOMTER OCH ALLMÄNNA PLATSER

PBL kap 8 § 13, förvanskning:

En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

PBL kap 8 § 14, anpassat underhåll:

Ett byggnadsverk skall hållas i vårdat skick och underhållas så att de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet skall anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt.

PBL kap 8 § 17, varsamhet:

Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad skall utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

PBL kap 8 § 9

En obebyggd tomt som ska bebyggas ska ordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Tomten ska ordnas så att

- 1. naturförutsättningarna så långt möjligt tas till vara,*
- 2. betydande olägenheter för omgivningen eller trafiken inte uppkommer,*
- 3. det finns en lämpligt belägen utfart eller annan utgång från tomten samt anordningar som medger nödvändiga transporter och tillgodoser kravet på framkomlighet för utryckningsfordon,*
- 4. det på tomten eller i närheten av den i skälig utsträckning finns lämpligt utrymme för parkering, lastning och lossning av fordon,*
- 5. personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga ska kunna komma fram till byggnadsverk och på annat sätt använda tomten, om det med hänsyn till terrängen och förhållandena i övrigt inte är orimligt, och*
- 6. risken för olycksfall begränsas.*

Om tomten ska bebyggas med byggnadsverk som innehåller en eller flera bostäder eller lokaler för fritidshem, förskola, skola eller annan jämförlig verksamhet, ska det på tomten eller i närheten av den finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse. Om det inte finns tillräckliga utrymmen för att ordna både friyta och parkering enligt första stycket 4, ska man i första hand ordna friyta.

RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN

Kulturmiljön är samhällets gemensamma resurs som ska förvaltas och utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt. Områden av riksintresse för kulturmiljövården är sammanhängande miljöer av särskilt stor betydelse ur ett nationellt perspektiv. Det är en miljö eller ett landskap som särskilt väl återspeglar viktiga historiska skeenden och samhällsprocesser på ett sätt som gör att kulturmiljön utgör en av platsens stora tillgångar. I dessa områden väger de kulturhistoriska värdena därför särskilt tungt vid beslut om ändrad användning av mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt.

Kulturmiljö av riksintresse omfattas av 3 kap 6 § Miljöbalk (1998:808) om grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden. 6 § anger att mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Enligt de allmänna råden om tillämpning av miljöbalkens bestämmelser så kan påtaglig skada uppstå om en åtgärd mer än obetydlig kan skada något eller några av de värden som utgör grunden för riksintresset. Även åtgärder utanför ett riksintresseområde kan i vissa fall påverka värdena negativt. Vidare anges att

"Vid bedömningen av påtaglig skada analyseras hur mycket, på vilka sätt och för hur lång tid åtgärden kan inverka negativt på riksintressets värden. Hänsyn bör tas till att områden är olika känsliga för påverkan. Vid bedömningen bör också tas hänsyn till att ett ingrepp som endast berör en liten del av ett riksintesseområde kan ha en sådan grad av negativ inverkan på områdets värden att påtaglig skada uppstår. Stadens mål är att områdena av riksintresse ska förvaltas så att planerade åtgärder förstärker de värdebärande uttrycken utan att skada dem. Stadens mål är alltså högre än att undvika påtaglig skada." (Bilaga till översiktsplan Stockholm - riksintressen enligt miljöbalken, s 13-14)

Det är enligt handbok för riksintressen, 3 kap 6§ miljöbalken viktigt att en bedömning görs från fall till fall. Att en miljö tidigare bedömts som tålig för vissa förändringar betyder inte den förutsätts tåla andra eller alla typer av förändringar.

Länsstyrelsen har tillsynsansvar för områden av riksintresse och ska bland annat tillse att kommunerna beaktar riksintressena i den fysiska planeringen i samband med detaljplaner och översiktsplaner.

KUMULATIVA EFFEKTER

Kumulativa effekter uppstår när flera mindre förändringar tillsammans utgör en inte obetydlig förändring av det som utgör grunden för en miljöns kulturhistoriska värden.

"Summan av flera liknande förändringar kan utgöra risk för påtaglig skada. Generellt gäller att det måste göras troligt att liknande åtgärder kommer att följa på en första åtgärd för att summan av de väntade förändringarna ska kunna beaktas vid bedömningen. Det kan handla om små sådana förändringar med återkommande påverkan på värdena, vilka till sist gör att miljön förlorar sitt riksintressanta värde. Summan av t.ex. enskilda bygglov utanför plan kan innebära att de grundläggande värdena påtagligt skadats. Om detta skulle vara fallet kan frågan uppmärksammas genom länsstyrelsens uppsiktsinsatser. Ett annat exempel är att en exploatering, t.ex. etablering av vindkraftverk, skulle kunna åberopas till stöd för ytterligare exploateringar i området. Även de samlade konsekvenserna av flera olika typer av åtgärder, d.v.s. av utvecklingen i stort inom ett riksintresse, kan utgöra grund för att hävda risk för kumulativ skada."

(s. 60, Handbok:Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken, Riksantikvarieämbetet, 2014)

Genua 1 ligger inom riksintresse för kulturmiljövården – *Stockholms innerstad med Djurgården* [AB 115]. Riksantikvarieämbetet har preciserat riksintressets uttryck i *Riksintressen för kulturmiljövården i stockholms län (AB)*, senast uppdaterad 2018.

För 1900-talets stadsbyggnade och bebyggelse anges de grundläggande värdena utgöras av miljöer som återspeglar stadsplanering och bebyggelseutvecklingen under århundradets inledande årtionden med terränganpassade planer, storgårdskvarter och även fullföljandet av den äldre rutnätsstaden. Även parkanläggningar och grönska samt innerstadens koloniträdgårdar utgör viktiga värden. Gärdet, Slussen och Hötorgscity ger uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggnade. Andra Stockholmska särdrag som utgör viktiga värdebärare för riksintresset är, "anpassningen till naturen, fronten mot vattenrummen och Stockholms inlopp, både från Saltsjön och Mälaren. Vyerna från viktiga utsiktspunkter, blickfång, kontakten med vattnet. De tydligt avläsbara "årsringarna" i stadsväxten. Stenstadens tydliga yttre gräns. Stadssiluetten med den begränsade hushöjden där i stort sett bara kyrktornen och offentliga byggnader tillåts höja sig över mängden. Byggnader och miljöer med anknytning till konstnärliga verk och historiska personer. (Delar av området utgör Nationalstadspark enligt NRL 3 kap 7 §)." (s 33-34).

Kartutsnitt som visar större delen av riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården (yttre blå linje). Den rosa linjen markerar Nationalstadsparkens gränser.

KUNGLIGA NATIONALSTADSPARKEN

Kungliga Nationalstadsparken inrättades 1995 och skyddas av miljöbalkens 4 kap. 7 § (se ruta). Nationalstadsparkens område har avgränsats med syftet att skydda ett historiskt landskap med sina natur- och kulturvärden:

Nationalstadsparken innehåller stora natur- och kulturvärden. Områdets särprägel grundas på att man här kan uppleva ett historiskt landskap där värdefulla företeelser samspelar och förstärker varandra till en unik helhet. Inom Nationalstadsparken flätas park-, natur- och bebyggelsemiljöer samman till ett unikt historiskt landskap av riksintresse. Området är av särskild betydelse för det nationella kulturarvet, för stockholmsregionens ekologi och för människors rekreation.

Parken är indelad i olika delområden vilka finns definierade i Vård- och utvecklingsplan för Kungliga nationalstadsparken (Länsstyrelsen i Stockholms län, 2012). I vård- och utvecklingsplanen har värden och målbilder för respektive delområde beskrivits.

Det aktuella planområdet ligger inte inom Nationalstadsparkens avgränsade område men precis intill gränsen. Förändringar som sker utanför Nationalstadsparkens gränser kan påverka värden inom parkens område. Delområdet "Ladugårdsgårde" ansluter direkt till kvarteret Genua i väster. Detta delområde är därför av störst relevans för det aktuella planområdet.

"Ladugårdsgårde ett stort öppet gräsbevuxet område som i väster ligger i direkt anslutning till Östermalm och Gärdesstaden. I norr ligger Frihamnen. Drottningberget andra flera andra skogklädda höjdpunkter bildar en naturlig brytpunkt mot denna industriella miljö. Åt öster ingår brynzonen mot det öppna fältet. Brynen ingår också i delområde Kaknäs. I söder är Djurgårdsbrunnsvägen gräns och följer den sträckning jaktparksstängslet hade."

På andra sidan Ladugårdsgårde i nordvästlig riktning ansluter delområdet "Gärdesstaden" vilket har samma utbredning som riksintressets värdekärna Gärdesstaden. Delområdet Gärdesstaden är mer beläget på längre avstånd från aktuell fastighet och har därför inte lika stor relevans eller risk för att påverkas av eventuella förändringar som sker inom planområdet.

Karta över Kungliga nationalstadsparkens utbredning. Genua är markerad med en röd punkt. Karta: Tyréns.

MILJÖBALKEN (1998:808)

År 1995 utsågs Kungliga nationalstadsparken till nationalstadspark, med motivet att den är av stor betydelse för det nationella kulturarvet, stadens ekologi och människors rekreation. Området skyddas enligt lag (miljöbalken 4 kap. 7 §). Inom Nationalstadsparken får ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd och andra åtgärder vidtas endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas. En åtgärd som innebär ett tillfälligt intrång eller en tillfällig skada i en nationalstadspark får vidtas, om:

1. åtgärden höjer parkens natur- och kulturvärden eller tillgodoser ett annat angeläget allmänt intresse, och
2. parken återställs så att det inte kvarstår mer än ett obetydligt intrång eller en obetydlig skada.

Länsstyrelsen samordnar värden och arbetet med att utveckla parkens värden av Nationalstadsparken. Navet i detta arbete är Nationalstadsparksrådet, med landshövdingen som ordförande och 15 olika aktörer i parken.

Informationen är hämtad från hemsidan för Stockholms läns länsstyrelse.

LADUGÅRDSGÄRDE

Nedan räknas ett urval av de värden och målbilder upp som anges i Nationalstadsparkens vård och utvecklingsplan för delområdet Ladugårdsgärde. Punkterna är valda utefter dess relevans för planområdet och det aktuella planprojektet.

VÄRDEN SOM BÖR TAS TILLVARA OCH UTVECKLAS

Landskap och bebyggelse

- Den långa kontinuiteten av människans nyttjande och bosättningar.
- Landskapet har bibehållit sina huvuddrag i fördelningen mellan öppen mark och skog. De trädbeväxta höjddpartierna i kantzonen och skogsbrynen har höga biologiska värden. Särskilt värdefulla är de grova ädellövträden och tallarna samt de sydvända brynen vid Borgen, Kampementsbackarna och Drottningberget.
- Det militära exercisfältet.
- Immateriella värden är knutna till Ladugårdsgärde som samlings- och evenemangsplats.

Rekreation och nyttjande

- Utsikten med stadsbebyggelsen mot horisonten och känslan av att se den täta staden på avstånd från det vida öppna landskapet är en särskild kvalitet.
- Ladugårdsgärde är lättillgängligt och ger möjlighet till många aktiviteter, från sportfältets möjligheter till spontanidrott till promenader, skidåkning, utflykter och drakflygning med mera.

MÅLBILD

Landskap och bebyggelse

- Ladugårdsgärde ska vara ett öppet landskap som erbjuder vida utblickar. Norr om Lindarängsvägen ska området präglas av sportfältet med kortklippt gräs medan de öppna markerna i övrigt ska ha karaktär av välhävdat ängs- och beteslandskap.
- Ladugårdsgärdet ska utgöra ett variationsrikt landskap och en väl fungerande biologisk spridningszon med en kontinuitet av grova, gamla ädellövträd och tallar i kantzonen:
 - *Befintliga ekmiljöer bevaras och förstärks.*
 - *Nyplantering av ädellövträd kan övervägas i områdets kantzoner (ej i öppen mark).*
 - *Skogsbrynen har en omväxlande struktur med små solbelysta gläntor, tätare buskage och gamla, grova ädellövträd, andra lövträd och tallar.*
- De kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna med omgivande vegetation ska bevaras och vårdas så att deras karaktär och kvaliteter består.
- Ytterligare hårdgjorda ytor bör inte tillkomma.
- Den allemansrättsligt tillgängliga marken ska bestå.

Rekreation och nyttjande

- Ladugårdsgärdets många olika rekreationskvaliteter ska bevaras och utvecklas. Funktionerna som rekreationsområde, sportfält och plats för tillfälliga evenemang ska bestå. Det ska vara en balans mellan nyttjande av Ladugårdsgärdet för evenemang och dess användning för friluftsliv och promenader.

Kartutsnitt hämtat från vård- och utvecklingsplanen (Länsstyrelsen, rapport 2012:33) som illustrerar utbredningen av nationalstadsparkens delområde Ladugårdsgärde. Fastigheten Genua är markerad på kartan.

GÄRDESSTADEN VÄXER FRAM

Sedan 1600-talet har Ladugårdsgärdet använts som övningsfält för militära ändamål. 1905 flyttade övningsfältet istället ut till Järvafältet. 1925 förvärvades marken runt om kring det stora fältet av staden från Statsverket som vid den tiden förfogade över Ladugårdsgärdet. Förutsättningen för försäljningen av marken var att den var bebyggd, vilket blev en av anledningarna till det höga exploateringsstalet på Gärdet. Ladugårdsgärdets före detta övningsfält uppläts från och med 1947 till staden på villkor att området skulle vara tillgängligt för allmänheten. Arbetena med att iordningställa området för stadsbefolkningens rekreation påbörjades omgående.

År 1931 fastställdes den allra första stadsplanen för Ladugårdsgärdet efter ombearbetningar av Arvid Stilles bidrag till stadsplanetävlingen åren 1928-29. Det första spadtaget togs 1932 vid Valhallavägen på södra delen av Gärdet. Även den t-formade Tessinparken med omgivande hus började anläggas nu men var helt färdigt 1940. Ytterligare omarbetningar och tillägg i stadsplanen gjordes mellan åren 1936-37. Smedbacksgatans bebyggelse och husen på Gärdeshöjden ingick bland annat i den uppdaterade stadsplanen.

I början av 1940-talet var nästan samtliga tomter i den första byggnadsetappen färdigbyggda. På 1940-talet bebyggdes områdets nordöstra del, i närheten av Värtahamnen. På 1960-talet bebyggdes ytterligare ett antal kvarter, bland annat vid Öregrunds- och Sandhamnsgatorna.

Den nya stadsdelen Gärdet byggdes ut med hjälp av ett sextiototal delaktiga arkitekter och byggmästare. Huvuddelen av husen byggdes av privata ägare men även åt bostadsrättsföreningar. Trots det är gestaltningen förhållandevis sammanhållen till sin karaktär med anledning av den hårt styrande stadsplanen och de genomgående funktionalistiska stildragen och stramheten som följde med den typen av arkitektur. Bland verksamma arkitekter bör särskilt Sture Frölén nämnas, som har ritat ett femtiotal av områdets bostadshus. Andra arkitekter som ritat ett flertal av husen är N W Larsson, Albin Stark, M Bocander och A Cronvall, Ernst Grönwall, Archibald Frid, Cyrillus Johansson. Sven Wallander och Axel Garpe ritade flera hus för HSB.

Flygbild från 1938 över Gärdesstaden mot nordost. Till höger i fonden Värtahamnen. Stockholmskällan.

Flerbostadshus med butiker i gatuplan, Gärdet Livs "Det glada kalaset". Arkitekt Sture Frölén. Foto Sune Sundahl, ArkDes/Digitalt Museum.

Gärdeshöjdens bebyggelse koncentrerades till den höglänta delen väster om Värtavägen och kom att bestå av både punkthus och smala lamellhus. Förutom de höga lamellhusen vid Tessinparken så planerades bebyggelsen på Gärdet efter principen med högre punkthus belägna på höjden för att accentuera nivåskillnaderna för att sedan trappas ner i lägre lameller mot Ladugårdsgärdet.

Bostadshusens botten- eller souterrängvåningar försågs med lokaler för områdets service som t.ex. små dagligvarubutiker, speceributiker, konditori, blomsterhandel, tobaksaffärer. även daghem, banker, biograf, kontor och mindre verkstäder skulle finnas här. Idag har många av dessa lokaler omvandlats till privata kontor eller specialbutiker.

Vy mot Gärdets sportfält 1957, från platsen där Radiohuset snart ska uppföras. Nedre delen av Gärdets bebyggelse med fastigheten Genua kan anas i fonden. Foto: Stockholmskällan.

Kälkåkning vid Värtavägen, 1940-tal. I bakgrunden syns bostadshus på Rindögatan. Stockholmskällan.

FUNKTIONALISTISK STADSPLANERING

Funktionalismens genomslag omkring 1930 skulle bli nydanande, både när det kom till planering och utformning av nya bostadsområden. Många bostadskvarter i storstäderna var vid den här tiden mycket tätt byggda och lägenheterna var både mörka, trånga och opraktiska. Istället för att bygga i kvarter med gator som omgav husen på var sida, förespråkades nu ett mer öppet byggnadssätt med friliggande lamellhus med parallell placering. Ljuset var av stor vikt och skulle nå till samtliga av husens lägenheter.

Ljus och luft skulle bli två essentiella egenskaper vid planeringen av nya bostadsområden. "Hus i park" blev ett populärt begrepp som innebar att punkthus eller lamellhus placerades fritt i terrängen med en omgivande grönyta. Husen placerades efter väderstreck i möjligaste mån och grupperades inbördes, istället för att förhålla sig till gatan eller kvartersstrukturen. Att husen byggdes både smalare och högre var också ett led i tidens strävan att generera mycket dagsljus och luftighet och samtidigt få in så många lägenheter som möjligt i varje volym. Till skillnad från de traditionella stadskvarteren, samverkade nu byggnaderna med park- och andra grönområden. Byggnaderna skulle vara underordnade eller verka enligt samma premisser som naturen.

< Sandhamnsgatan, 1964 med 1940-tals punkthusen i Kvarteret New York. Stockholmskällan.

Tessinparkens ståtliga lamellhusbebyggelse, 1936. Stockholmskällan.

LAMELLHUSET OCH FOLKHEMSARKITEKTUREN

Lamellhuset blev en vanlig hustyp från 1930-talet i samband med att funktionalismen fick fäste i Sverige och "folkhemmet" började byggas ut under 1940- och 50-talen. Lamellhusen grupperades ofta, ställda i rät vinkel och parallellt i förhållande till varandra. Inledningsvis var smalhuset med putsade fasader och en mer strikt funktionalistisk utformning med rätta linjer och platta tak vanligt. Med 1940- och 50-talets folkhemsarkitektur blev tjockhuset vanligare och spritputs och tegel blev allt vanligare som fasadmateriäl. Husen försågs med tegeltäckt sadeltak, traditionellt alternativt brutet eller valmat förekom. Arkitekturen mjukades upp och kom att präglas av en större variation av material och kulörer. Kraftfulla, jordnära kulörer som oxblodsröd, mörkgrönt, klargult eller ockra blev vanligt för putsfasader. Det obehandlade, ojämnt brända teglet var en annan vanlig fasadklädnad.

Fasadkompositionen med placering av fönster och entréer var oftast enkel och regelbunden under 1940-talet. Det symmetriska tvåluftsfnstret var dominerande. försågs med vanligtvis med burspråk av olika utförande och utanpåliggande balkonger, ofta med rundade former och fronter i sinuskorregerad plåt.

De nya stadsdelar som växte fram under 1940- och 50-talet i Stockholms ytterområden uteder tunnelbanans sträckning, byggdes ut med folkhemsarkitekturen och funktionalismens grundtanke om ljus, luft och närhet till grönska som utgångspunkt. Lamell- och punkthus var det vanligaste hustyperna vilka anpassades efter terrängen och grupperades kring gröna innergårdar med sparad naturmark.

Smalhus från 1930-talet på Olaus Magnus väg i Hammarbyhöjden, Stockholm. Foto: Holger Ellgaard, 2008, Wikipedia.

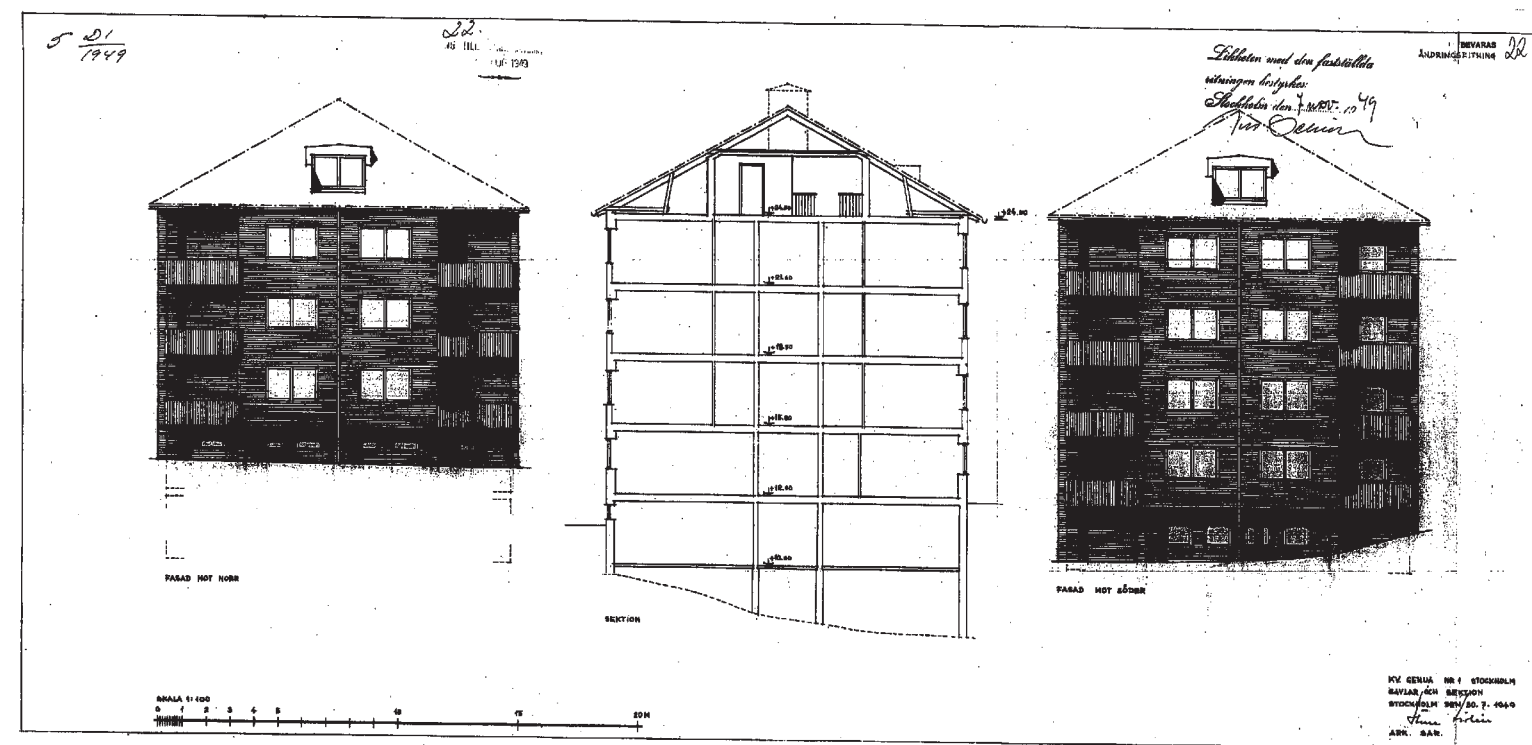
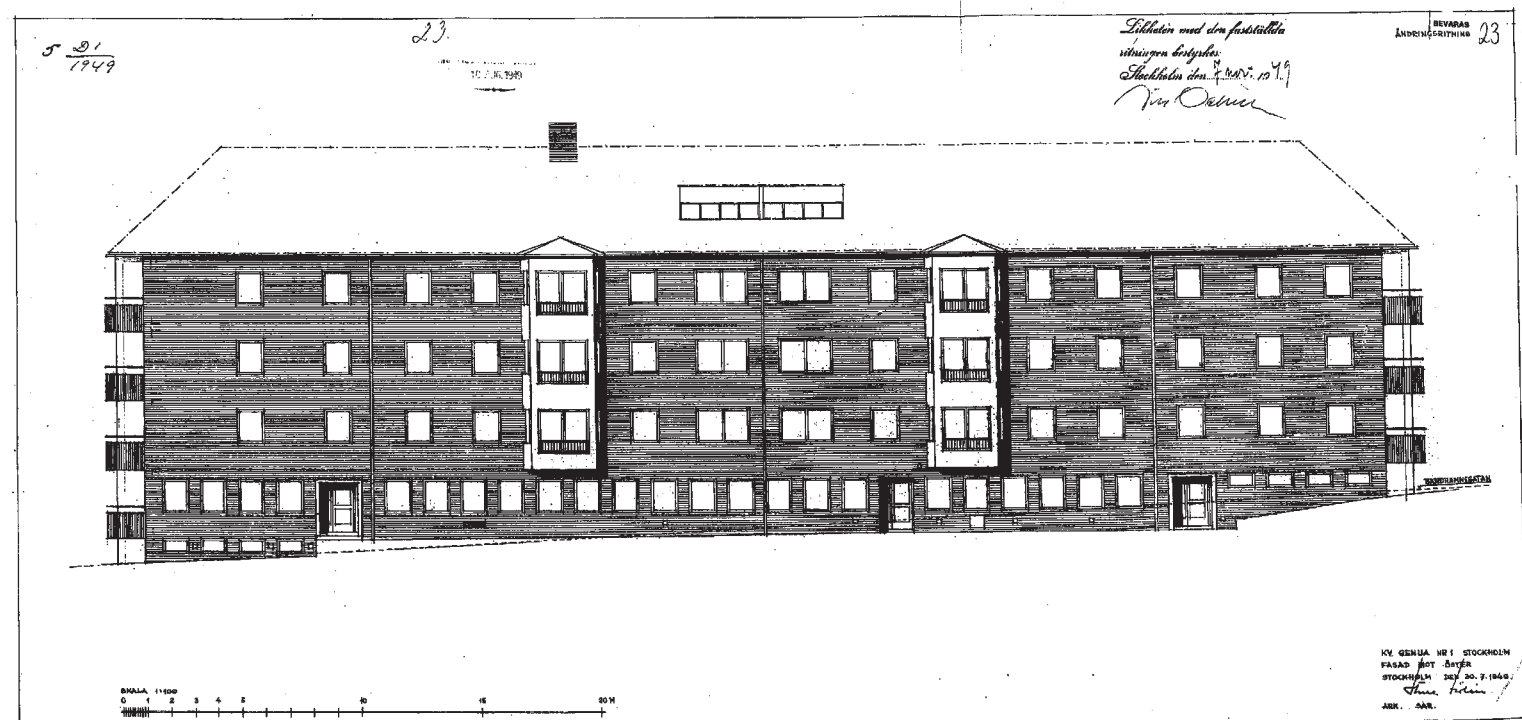
Lameller i ljust tegel på Ritarvägen i Abrahamsberg, uppförda under tidigt 1940-tal. Terränganpassad bebyggelse med sparad naturmark var typiskt för de bostadsområden som planerades i ytterstaden under denna period. Foto: Stockholmskällan.

GENUA 1

Genua 1 uppfördes 1949-1950 som bostadshus med kontorslokaler i bottenvåningen, efter ritningar av arkitekten Sture Frölén. Byggnaden skulle bestå av fyra våningsplan med suterrängvåning anpassad efter Sandhamnsgatans sluttning mot söder. Huvudentréerna förlades till långsidan mot Sandhamnsgatan i öster. Gårdssidan vändes mot Ladugårdsgärdet och gården anpassades efter den omgivande kuperade naturmarken.

Huset uppfördes med stomme i betong med fasadklädnad i ljust tegel murat i mönster av kopp och löp i förband. Taket utfördes som valmat tegelklätt sadeltak. Byggnaden gavs en repetitiv fasadutformning med symmetriskt placerade fönster, entréportar och balkonger. Fönster utfördes tidsenligt i två lufter. Bottenvåningen som innehöll kontorslokaler försågs med mindre enlufts-fönster med tätare placering. Den långa fasaden mot Sandhamnsgatan skulle brytas upp med två burspråk. Även fasaden mot gården försågs med två burspråk. Gavlarna utrustades med balkonger, indragna i fasadens hörnen.

Byggnaden utformades med gedigna och tidstypiska material för 1940- och 50-talet med ojämnt bränt fasadtegel, putsade burspråk, räcken i smide och entréportar i ek. Att huset uppfördes som ensam byggnad i kvarteret utan någon tydlig huvudfasad, innebär att samtliga fasader behandlades med jämnvikt och utformades med stor omsorg.

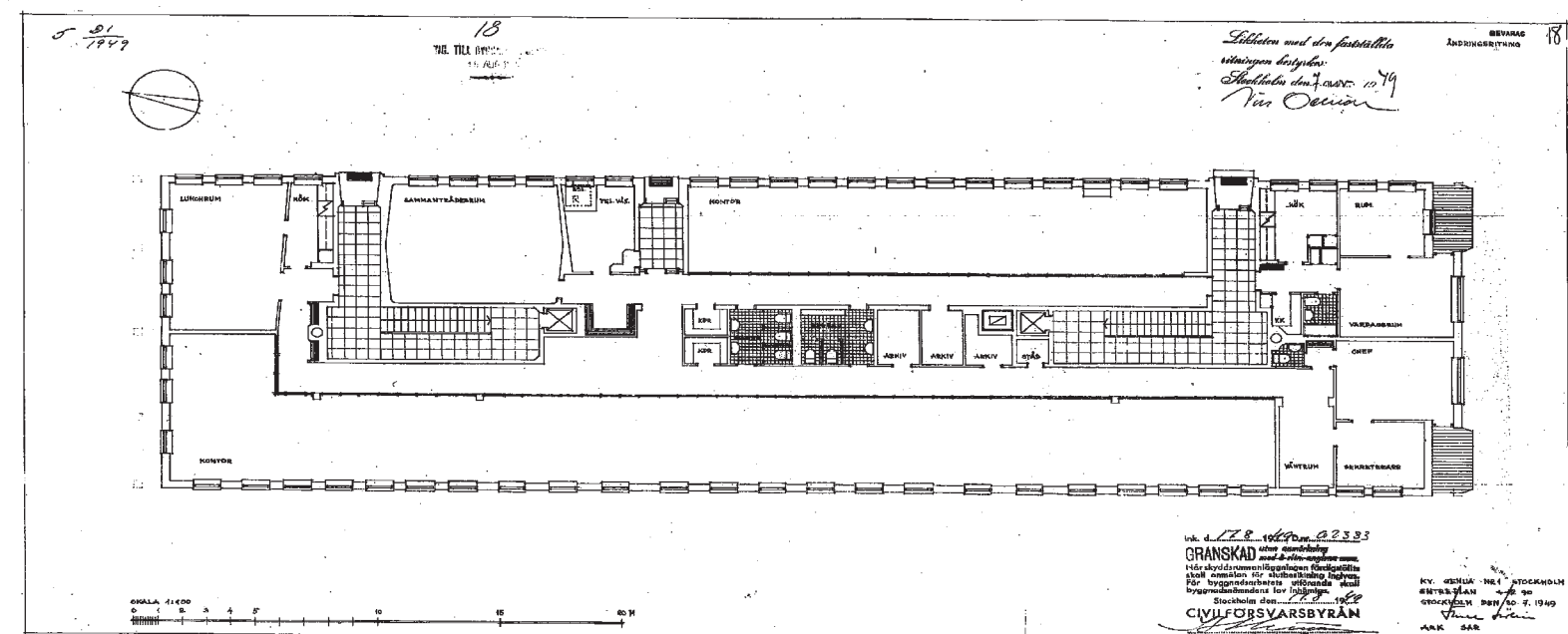
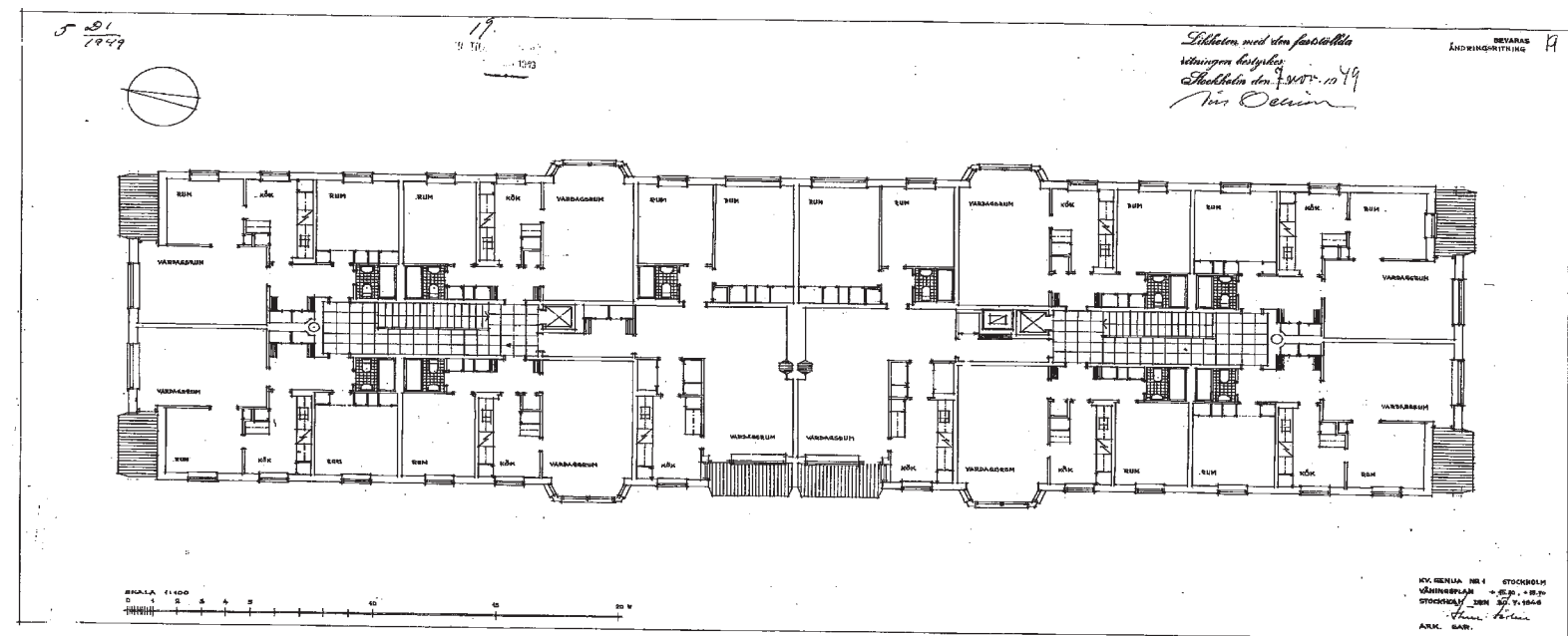

Nybyggnadsritningar, Genua 1, 1949, Sture Frölén. Överst: fasad mot Sandhamnsgatan i öster. Ovan: Gavlarna och sektion. Ritningarna överensstämmer i huvudsak med den byggnad som kom att uppföras. Ritningar från Stockholms byggnadsnämnds arkiv.

PLANLÖSNING

Huset försågs med två huvudentréer från Sandhamnsgatan, vilka ledde till byggnadens två trapphus. Byggnaden utrustades även med hiss i anslutning till trapphusen. Gårdfasaden försågs med en entrédörr och två större portar till garagen i källarvåningen. Bostäderna utgjordes av lägenheter i två-tre rum och kök. De större lägenheterna placerades till gavelhörnen och till husets mitt och hade tillgång till både balkong och öppen spis. De mindre lägenheterna hade burspråk i vardagsrummet.

I bottenvåningen inrymdes kontorslokaler med en mindre kontorslägenhet mot gavelhörnet i söder. Källarvåningen utrustades med hobbyrum, matkällare, tvättstuga med torkrum, pannrum, cykel- och barnvagnsrum, två mindre garage samt ett skyddsrum.

Ursprunglig planlösning, Genua 1, 1949, Sturé Frölén. Överst: planlösning för bostadsvåningar, våning 1tr-3tr. Ovan: bottenvåning med kontorslokaler. Ritningar från Stockholms byggnadsnämnds arkiv.

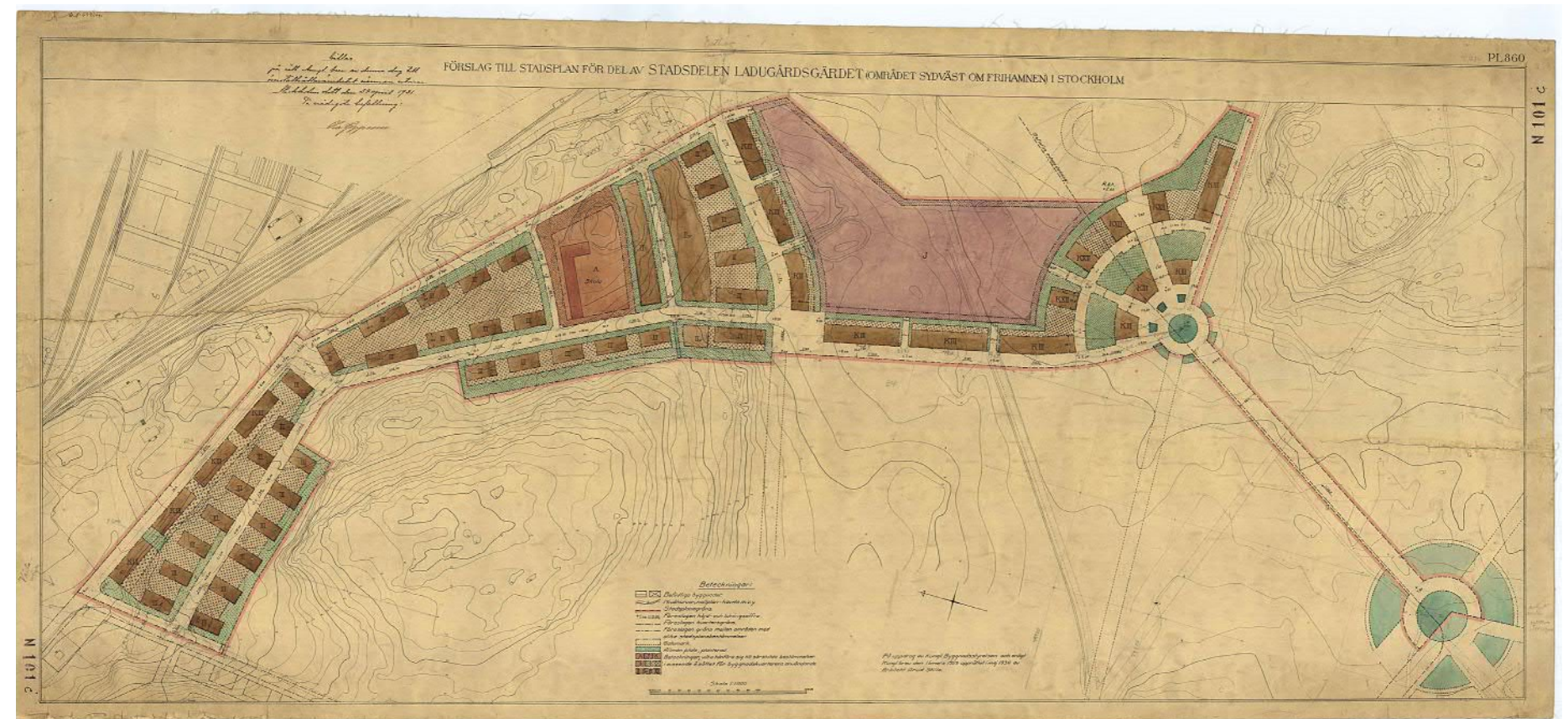
Byggnaden år 1993. Stockholms stadsmuseum.

STADSPLAN OCH UTBLICKAR I NÄROMRÅDET

Kvarteret Genua 1 ingick i stadsplanen från 1931 och byggde vidare på den äldre funktionalistiska planeringen av Gärdets utbyggnad. När byggnaden uppfördes 1950 hade punkthusen i kvarteren New York och Oporto i norra delen av Sandhamnsgatan tillkommit. Den södra delen av kvarteret London hade även uppförts några år tidigare, vars lameller placerades med gavlarna vända mot Östhammarsgatan. När solitären i kvarteret Genua uppfördes, anpassades huset efter Londonkvarterets lameller, både sett till våningshöjd, byggnadstyp och utformning. Genua skulle dock kläs i gult fasadtegel till skillnad från Londons putsade fasader.

Under 1960-talet tillkom ytterligare bebyggelse i de omgivande kvarteren. Punkthusen i norra delen av Londonkvarteret mellan Sandhamnsgatan och Öregrundsgatan uppfördes 1960 och några år senare tillkom kvarteret Smyrnas bebyggelse väster om Sandhamnsgatan och norr om Genua. De två tvärställda volymerna i kvarteret Smyrna omslöt en större innergård och avvek på så vis mot 1931 års stadsplan som angav friliggande lameller vars långsida vände sig mot Sandhamnsgatan.

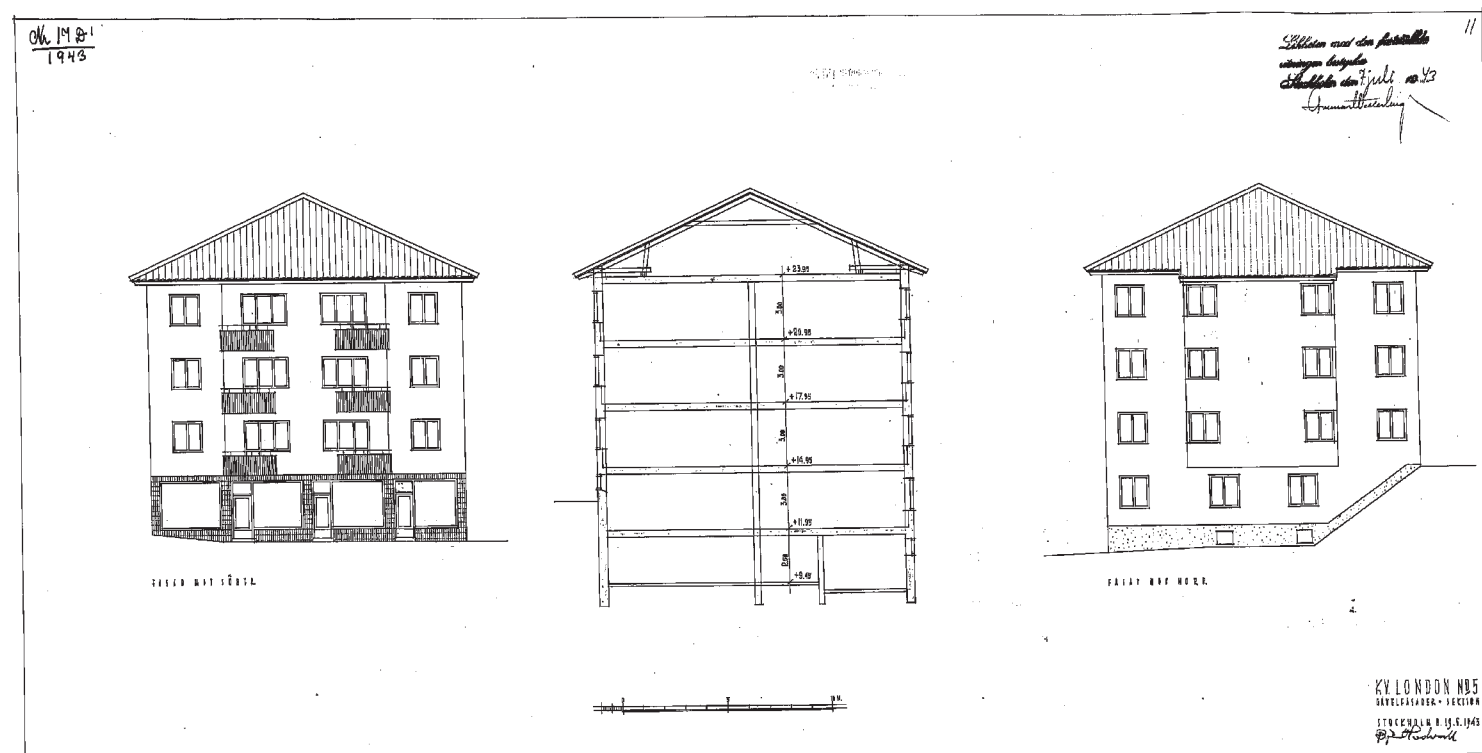
Området vid Kampementsbacken mellan Värtavägen och Sandhamnsgatan var tidigare inte planlagt. I början av 1960-talet uppfördes skivhusen i kvarteret Kampementet och Kampementsbacken efter en ny stadsplan. Kontorshusen längs med södra delen av Sandhamnsgatan (Tegeludden och Stettin) byggdes ut i slutet av 1960-talet efter en ny stadsplan och ersatte bland annat en lager/garagebyggnad från 1950-talet. Kampementsbadet, beläget i anslutning till Sandhamnsgatan på Gärdets sportfält, uppfördes på 1960-talet.

1931 års stadsplan för del av Ladugårdsgärdet. Plankarta: Stockholms byggnadsnämnds arkiv.

< Ekonomiska kartan från 1951. Husen i kvarteret Smyrna, Lissabon och norra delen av kvarteret London har ännu inte tillkommit. Kvarteren i söder i nuvarande kvarter Tegeludden och Stettin består vid den här tiden av blandad bebyggelse med enstaka lameller. Karta hämtad från historiska kartor, Lantmäteriet.

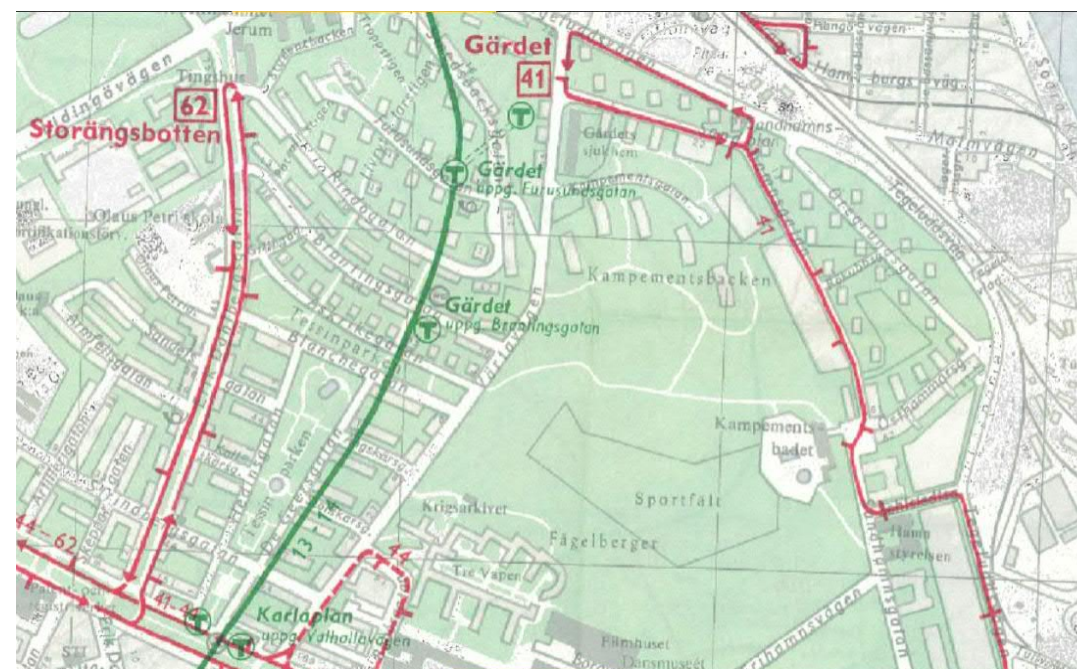
Lamellhusen i Kvarteret London, öster om Sandhamnsgatan tillkom 1943-44 och utformades med balkongförsedda gavlar med valmade sadeltak vända mot Östhammarsgatan i söder. London 5, belägen direkt öster om Genua 1, ritades av arkitekten Björn Hedvall. Ritning: Stockholms byggnadsnämnds arkiv.

Ett av lamellhuset i kvarteret London. Foto: Sune Sundahl, Arkdes/Digitalt Museum.

Vy från Borgen på Gärdet norrut 1962, innan kontorsbebyggelsen har uppförts. Genua-husets valmade tak syns i bakgrunden. Foto: Stockholmskällan.

1976 års karta över området. Nu har större delen av området byggts ut öster om Gärdesstaden. Karta: Stockholmskällan.

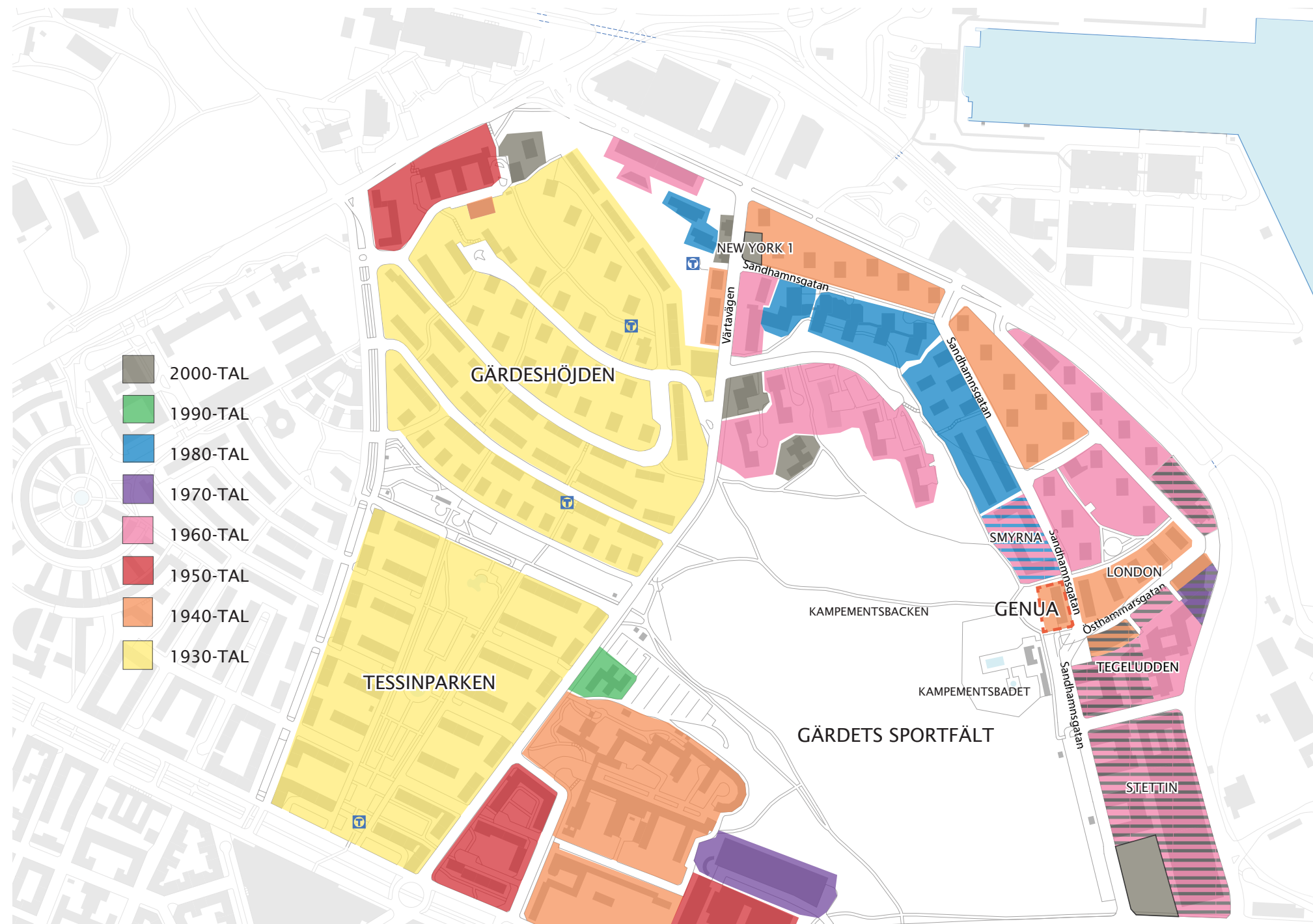
Kvarteren Tegeludden och Stettins bebyggelsefont sett från Kampementsbacken mot sydost med Kaknästornet i fonden. Framför syns Kampementsbadets bassäng, 1967. Foto: Digitala stadsmuseet.

ÅRSRINGAR

Illustration som visar årsringar för Gärdets bebyggelse. Gärdesstaden domineras av 1930-talsbebyggelse. De östra delarna av gärdet har varierad byggnadsålder men med tonvikt på 1940- och 60-tal. Under 1980-talet tillkom en rad byggnader på södra sidan av Sandhamnsgratan i del av kvarteret Rio och Smyrna.

Den del av Smyrna som tillkom på 1960-talet byggdes om kraftigt på 1980-talet och fick bland annat ett sadeltak istället för det ursprungliga platta taket. I flera av de närliggande kvarteren har byggnaderna byggts på med två-tre våningsplan under 2010-talet, detta avser större delen av kvarteret Tegelludden med bebyggelse uppförd under 1940- respektive 1960-talet samt 1960-talsbebyggelsen i kvarteret Stettin. De kvarter som har förändrats kraftigt genom påbyggnader/ombyggnader har en streckad yta vars kulör visar vilket årtionde den ursprungliga byggnaden uppfördes och vilket årtionde förändringen har skett.

Helt nya byggnader har även tillkommit i kvarteret Stettins södra del (79 & park) och inom New York 1 vid Sandhamnsgratans nordligaste del i korsningen mot Värtavägen uppförs nu ett nytt bostadshus. Båda dessa fastigheter är markerade med grått med omgivande svart linje.

Karta: Stockholm stads stadskarta med bearbetning av Tyréns, 2019.

STOCKHOLMSSKOLAN

Det Stockholm som växte fram under 1930-1950-talen utgör ett karakteristiskt stadslandskap med bebyggelsen insprängd i det regionalt särpräglade landskapet med hällmarker, tall- och björkdungar, hagmarker och vatten. Gestaltningen är bl.a. inspirerad och hämtad från Holger Bloms parkprogram. Parkerna sågs som en möjlighet att främja folkhälsan genom att skapa platser för lek och rekreation. I programmet fanns även visioner om parken som ett offentligt och socialt rum för kultur, folkbildning och politik. Det fanns en idé om att parkerna skulle strukturera staden och väva den samman i ett nätverk av grönt, de skulle inte endast utgöra isolerade grönområden. Stilidealet var präglad av den inhemska naturen i en slags stiliserad form, d.v.s. att många av naturens element bevarades samtidigt som nya skapades. Stilen har kommit att kallas för *Stockholmsskolan* eller *Stockholmsstilen* vilken utgjorde en kontrast till det dittills rådande klassiska idealet.

Flera landskapsarkitekter tillägnade sig och utvecklade stilen, som exempelvis Ulla Bardorff och Sven Hermelin och gärna i samarbete med konstnärer som försett parkerna med olika slags konstverk. Parkmiljöerna i innerstaden kunde ges arkitektoniska tillägg som samspelade men gav karaktär till den befintliga miljön medan ytterområdena behandlades lite annorlunda. Här modellerade landskapsarkitekten fram parkkvaliteter ur landskapet efter noga utformade ritningsstudier av områden som Hägerstensåsen m.fl. Parkerna beaktades redan i planeringsskedet av ytterstaden vilket har bidragit till det så särpräglade stadslandskapet.

Fredhällsparken 1946. Parken ansluter naturligt till bostadsbebyggelsen och dess gårdsmiljöer. Källa: Nordiska museet.

STURE FRÖLÉN

Arkitekten Sture Frölén (1907-1999) räknas till en av funktionalismens främsta utövare och ligger bakom en stor mängd bostadshus som uppfördes i Stockholm under perioden. Fröléns arkitektur kännetecknas av en enkel men samtidigt elegant funktionalism som även har benämnts som "lyxfunkis". Ett av Fröléns signum är de genomtänkta men samtidigt eleganta planlösningarna som oavsett storlek upplevs som både ljusa och luftiga, tack vare stora fönsterytor, burspråk i olika utföranden och smarta öppningar mellan rummen. Vardagsrummen försågs allt som oftast med en öppen spis.

Frölén startade eget kontor 1934 och ett av hans första hus skulle bli vid Tessinparken på Gärdet. Huset på Hedinsgatan skulle följas av ett flertal hus på Gärdet ritade av Frölén, varvid burspråk med mellanliggande balkonger skulle bli ett av hans signum under denna period. 1937 uppfördes Askrikegatans rad av låga punkthus som skulle avsluta Tessinparken norrut. Husen gavs en utpräglad funktionalistisk utformning vars främre del upplyftes på pelare. Här använde Frölén även en annan detalj som han skulle återkomma till i flera av hans byggnader; det utkragande hörnfönstret som kan liknas vid ett burspråk i glas. Ett av Fröléns mest uppmärksammade verk är punkthuset på Rindögatan 19 från 1938, även detta är uppburet på pelare och karaktäriseras av stora utkragande fönster med för tiden originellt utformade balkongfronter av plåt. Under 1930-talet ritade Frölén även ett flertal byggnader i Traneberg och Hammarbyhöjden.

Under efterkrigstiden hade Frölén flera uppdrag i Solna där han ritade en mängd byggnader i anslutning till Solna Centrum och han fick även i uppdrag att rita Solna stadshus.

Frölén ritade framförallt enstaka hus och inte hela kvarter då uppdragen framförallt kom från privata byggherrar. Under 1950-talet ritade han dock huvuddelen av byggnaderna i kvarteren Infanteristen och Rekryten, mellan Gustav Adolfsparken och Oxenstiernsgatan på Östermalm. I början av 1950-talet ritade Frölén flera av punkthusen i Bandhagen som uppfördes på höjden, längs med Fågelstavägen.

Förutom bostadshus ritade Frölén även ett flertal idrottsanläggningar, industrier, kommunalhus, skolor och kyrkor bland annat Huddinge kommunalhus (1948), Ågestaverket (invigd 1964) och Hässelbyverket (1956) där Frölén även var ansvarig arkitekt för utbyggnaden mellan 1963-1968.

Bostadshus på Rindögatan 19, uppfört 1938. Foto: Wikipedia.

Huddinge kommunalhus från 1948. Foto: Wikipedia.

Punkthuset på Askrikegatan. Foto: Wikipedia.

Punkthuset längs Fågelstavägen i Bandhagen har koppartälttak och fasader i rött tegel med indragna hörnbalkonger med gul tegelinklädnad. Foto: Tyréns, 2017.

NULÄGE OCH KARAKTÄR

NÄROMRÅDET

SANDHAMNSGATAN

Genua 1 är beläget vid mitten av den långa Sandhamnsgatan som sträcker sig hela vägen från Värtavägen i nordväst till Lindarängsvägen i sydost. Sandhamnsgatan präglas av flera krökningar och stora nivåskillnader med bebyggelse anpassad efter topografin.

Längs med kvarteret New York i norra delen av Sandhamnsgatan finns väl tilltagen förgårdsmark som kantas av ett flertal högväxta lärkträd. Kvarteret New York består av sju punkthus i 8-9 våningar, placerade utefter de topografiska förutsättningarna och bär en stark prägel av hus i park. Byggnaderna har ljust putsade fasader i olika varma kulörer och valmade tak. Variationen av balkonger, burspråk och fönster är stor. Inom fastigheten New York 1 vid hörnet Sandhamnsgatan-Värtavägen tillkommer inom kort ytterligare ett bostadshus på 8-9 våningsplan.

Vid Sandhamnsgatans fortsättning söderut ansluter ytterligare sju punkthus i kvarteret Oporto. Punkthusen har en liknande utformning som New York-husen med 8-9 våningsplan, putsade fasader och valmade sadeltak.

Bebyggelsen i Kvarteret Rio på motsatt sida New York längs Sandhamnsgatans södra sida uppfördes i slutet av 1980-talet och består av fyra höga lamellhus, tvärställda med gavlar vända mot gatan. Även om de tillhör en helt annan generation så bildar gavlarna tillsammans med punkthusen från 1940-talet, en enhetlig struktur. Strukturen bryts genom den Leonie Geisendorfs hus från 1960-talet i kvarteret Rio som avviker i både arkitektur och placering gentemot gatan. Tidigare var denna del av Sandhamnsgatan en dubbelriktad

Sandhamnsgatans norra del som ansluter till Värtavägen. Punkthusen i kvarteret New York uppfördes under 1940-talet. På en obebyggda delen av New York 1 tillkommer ytterligare ett bostadshus på 8-9 våningsplan inom kort. Till höger skimtar studentbostadshuset Fyrtalet från 1967, ritat av Leonie Geisendorf.

New York till vänster och Rio till höger. Sandhamnsgatan övergår i denna del från bilväg till gång- och cykelväg.

Vid Sandhamnsplan där kvarteret Porto och Smyrna tar vid svänger Sandhamnsgatan av i sydöstlig riktning.

bilgata men i samband med 1980-talets detaljplaneändringar för kvarteret Rio stängdes gatan av för genomfartstrafik för bilar. Denna del av Sandhamnsgatan utgörs numera av en gång- och cykelväg kantad av förgårdsmark med träd och buskage.

Väster om kvarteret Oporto i norra delen av fastigheten Smyrna finns fem punkthus uppförda i början av 2000-talet. Längre ner i sluttningen i södra delen av Smyrna finns två vinklade volymer i sex våningsplan uppförda 1968. Byggnaderna i Smyrna förändras kraftigt under 1980-talet då taket bl.a. ändrades från platt tak till sadeltak.

< Punkthusen i Kvarteret Oporto tillkom på 1940-talet och ingick i samma detaljplan som kvarteret New York. Punkthusen har en tydlig funktionalistisk prägel med putsade fasader, fönster i två och tre lugter, runda balkonger och vinklade burspråk. Husen är tidsenligt placerade efter den varierade topografin och med sparad naturmark mellan husen.

Sandhamnsgatan söderut. Till vänster: punkthusen i norra delen av kvarteret London som tillkom 1960-61. Till höger: kvarteret Smyrna som uppfördes i slutet av 1960-talet.

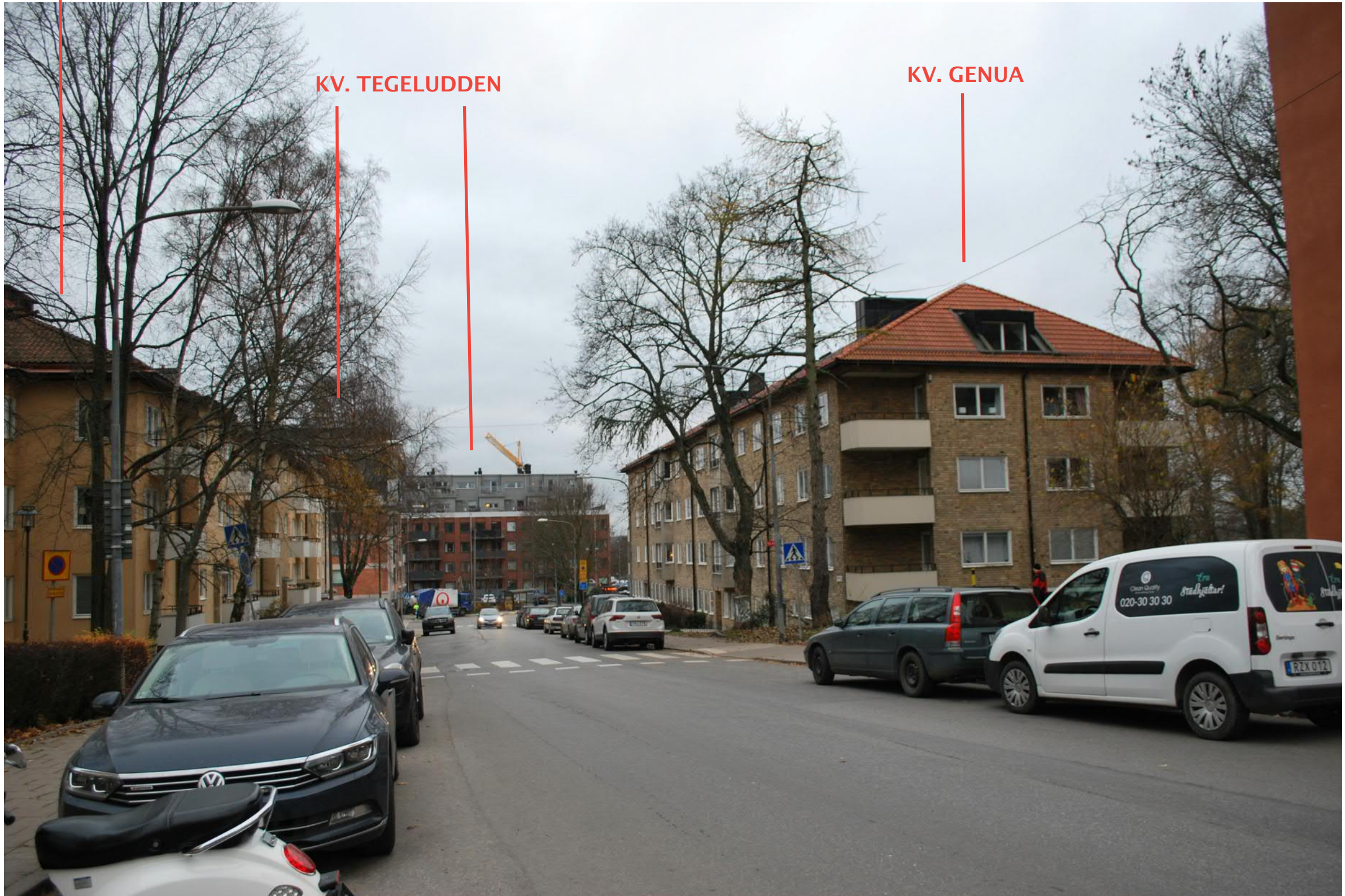

Bebyggelsen följer Sandhamnsgatans sluttning söderut och trappas ner i höjd. Genua 1 kan anas bakom huset i kvarteret Smyrna. På andra sidan gatan står Londons punkthus och nedan lamellhusen i södra delen av kvarteret.

KV. LONDON

KV. TEGELUDDEN

KV. GENUA

Lameller på var sida med långsidor vända mot Sandhamnsgatan. Till höger Genua 1. I fonden syns påbyggda 1940- och 1960-talsbebyggelsen i kvarteret Tegeludden.

Tegeludden 11 uppfördes som kontorshus 1961 men omvandlades till bostäder 2010 och byggdes på med två våningar. Påbyggnaderna har fasader i grå plåt och har placerats indragna från övrig fasad.

Kvarteret Tegeludden närmast och därefter kvarteret Stettin, också påbyggt under 2010-talet. På andra sidan Sandhammsgatan öppnar Gärdetfältet upp sig. Kampementsbadet skymtar till höger.

I sluttningen ner mot Gärdesfältet, mellan Sandhammsgatan och Öregrundsgatan, ansluter kvarteret London vars norra del består av punkthus från tidigt 1960-tal som i söder trappas ner i lamellhus från 1940-talet.

Södra delen av Sandhammsgatan utgörs av kvarteret Tegeludden och Stettin som uppfördes som kontorshus på 1960-talet. Byggnadsvolymererna har liknande utformning med tegelfasader och platta tak, flyglar om fem våningar sammanlänkande med en lägre

Vy från Gärdesfältet mot Sandhammsgatan. Flyglarna i kvarteret Tegeludden (till vänster) och Stettin (till höger) bildar en tydlig front mot Ladugårdsgärdet, även då gavelmotiven har påverkats av påbyggnationer under 00-talet.

ÖSTHAMMARSGATAN

De fem lamellhusen i kvarteret London, belägna längs med Östhammarsgatan uppfördes 1943 efter ritningar av bland annat Björn Hedvall och Archibald Frid. Husen är placerade i en solfjädersliknande form anpassad efter gatans kurvatur med gavlar vända mot gatan. Mellan husen finns stora, öppna gårdsytor. Husen är tidsenligt putsade och har en regelbunden fasadkomposition och fönster i två eller tre lufter. Taken är valmade sadeltak klädda i rött tegel. Gavlarna som vänder sig mot Östhammarsgatan har centrerade alternativt sidoförskjutna balkonger indragna i fasaden med utstickande balkongfronter.

På södra sidan, i korsningen Östhammarsgatan-Sandhamnsgatan inom kvarteret Tegeludden, ligger en före detta kontors- och lagerbyggnad uppförd på 1940-talet. 2008-09 omvandlades kontorshuset till bostäder och byggdes på med flera våningsplan.

London 5 ritad av arkitekten Björn Hedvall har en mer lekfull utformning än Genua, med större fönstervariation och entréer placerade indragna i burspråkens hörn. Bottenvåningens södra del utgörs idag av en restaurang med uteservering mot Östhammarsgatan.

Vy mot korsningen Sandhamnsgatan-Östhammarsgatan från Kampementsbadets entré. Lamellerna i Genua och London anknyter både arkitektoniskt och skalmässigt till varandra. Till höger Tegeludden 3 som uppfördes som kontorshus och lager 1945. Byggnadens karaktär förändrades påtagligt när det 2008-09 byggdes om till bostäder och påbyggdes med två-tre våningsplan.

Vy mot Genua från Östhammarsgatan. Kvarteret London närmast.

Husen har liknande fasadutformning med valmade sadeltak och accentuerade, balkongförsedda gavlar.

Mellan lamellhusen i kvarteret London finns stora öppna gårdssytor. I bakgrunden syns punkthusen i kvarterets norra del.

Längs med Östhammarsgatsans södra sida sträcker sig den före detta kontors- och lagerbyggnaden inom Tegeludden 3 som påbyggts i samband med konverteringen till bostäder. Kvarteret Genua döljs bakom lamellhuset i kvarteret London.

Runt om Gärdests sportfält finns varierad bebyggelse med olika karaktäristiska motiv. Kaknästornet upp från landskapssiluetten och utgör ett tydligt landmärke på Ladugårdsgärdet och för hela Stockholms innerstad.

I väster präglas bebyggelsen av flera samlade institutionsbyggnader som Finska Borgen, Brittiska ambassaden, Italienska kulturinstitutet, SVT-huset, Filmhuset, FMV m.m

Sportfältet övergår i sydväst i Tessinparkens och Gärdeshöjdens hus i park-bebyggelse. Stadsbilden vid Sandhamnsgatan är i förhållande till Gärdeshöjden relativt låg och delvis enhetligt gestaltad med gemensamt takfotshöjd.

Gärdesstaden från öster med Askrikegatan, Brantninggatan och Rindögatans bebyggelse.

Filmhuset och gärdets sydvästra bebyggelse på andra sidan Gärdets sportfält.

Vy från sydväst mot Gärdets sportfält och Kaknästornet i fonden.

Vy från Sportfältet i sydväst. De före detta kontorshusen från 1960-talet höll tidigare samma takfotshöjd som Genua och Londons lamellhus sett från Ladugårdsgärdet. 00-talets påbyggnader av 1960-talskvarteren har förändrat den tidigare stadsfronten vars siluett nu har höjts 2-3 våningsplan mot söder.

Entré till Kampementsbadet.

På Sandhamnsgatans västra sida mot Sportfältet i närheten av planområdet ligger Kampementsbadet från 1960-talet. Sandhamnsgatan kantas av en rad med uppväxta lövträd.

KVARTERET

Byggnaden är belägen i mötet mellan den äldre funktionalistiska gärdetbebyggelsen och den senare tillkomna och till delar moderniserade kontors- och industribebyggelsen som ansluter i söder. Ladugårdsgärdet och sportfältet vars stora fält öppnar upp sig i väster utgör en betydande del av byggnaden och kvarterets karaktär. Genua som är beläget i direkt anslutning till det stora grönområdet har ett exponerat läge i fronten mot Ladugårdsgärdet. I anslutning till den aktuella fastigheten i nordväst finns en variation av högväxta träd, bland annat en äldre ek och ett flertal lärkträd som ingår i en miljö av skyddsvärda träd.

Lokalt bildar Genua tillsammans med lamellhusen i kvarteret London ett sammanhållet och småskaligt gaturum genom sin takfotshöjd och arkitektoniska utformning.

Byggnadens placering med gaveln mot Sandhamnsgatans krökning mot söder, innebär att byggnaden och dess tydliga gavelmotiv även utgör en tydlig front mot Sandhamnsgatan och platsbildningen framför byggnaden som ansluter till parkmiljön.

Genua utgör en tydlig bebyggelsefront mot Sandhamnsgatan söderifrån. Söder om Genua vid korsningen Sandhamnsgatan-Östhammargatan finns en platsbildning i form av en hållplats/väntplats för bussar med ett gräsbevuxet impediment med två högväxta lövträd mot trottoaren.

Från Sandhamnsgatan norrifrån bildar kvarteret London (till vänster) och Genua (till höger) ett sammanhållet gaturum genom sin skala och utformning.

Byggnaden har ett exponerat läge i fronten mot Ladugårdsgårdens stora grönområde och Gärdets sportfält.

Genua 1 och London 5 flankerar Sandhamnsgatan på var sida. Bebyggelsen trappas upp i punkthus mot höjden.

Från det anslutande parkområdet i väster. Under avlövad säsong framträder byggnaden mellan lärkträden och övriga högväxta lövträd.

Gärdets topografi då.
Byggnader placerade på/utmed höjdkurvor.
Topografi avläsbar genom taklandskapet

Gärdets topografi idag.
Till/påbyggnader har bildat en ny stadssiluett.

Illustration av Marge som visar siluetten innan påbyggnad av kv. Tegeludden och Stettin och nuvarande situation sett från Gärdets sportfält med kvarteret.

Analys av den yttre bebyggelsefronten mot Gärdet sett från sydväst och . Grön linje visar den tidigare siluetten innan påbyggnader av kvarteren Tegeludden och Stettin. Orange linje illustrerar den befintliga siluetten. Genua är markerad med en vit ruta. Illustration av Marge, 2019-04-02.

BEFINTLIG BYGGNAD OCH GÅRDSMILJÖ

Byggnaden inom den aktuella fastigheten uppvisar i huvudsak bevarad ursprunglig karaktär från 1950 sett till både volym, fasad och byggnadsdetaljer. Ett fåtal exteriöra ändringar har genomförts genom åren. Källarfönster mot gården tillkom 1958 och även portar har bytts ut mot denna sida. Entréport till kontorslokalen har bytts ut mot Sandhamnsgatan. Taket har lagts om med rött taktegel likt det ursprungliga.

Fastighetens västra sida mot Ladugårdsgärdet präglas av kuperad trädbevuxen naturmark som ansluter till den hårdgjorda gårdsytan. Ursprunglig gårdsgestaltning finns bevarad i form av naturstensmurar och växtlighet.

Den långa fasaden mot Sandhamnsgatan vars höjd tonas ner för slutningen. Gavlarna har lika utformning på båda sidor med framträdande mittparti, indragna hörnbalkonger och valmat tak med takkupa.

Byggnaden och gården från väster. Gården omges av hamlade träd och bäddas in av den kuperade naturmarken.

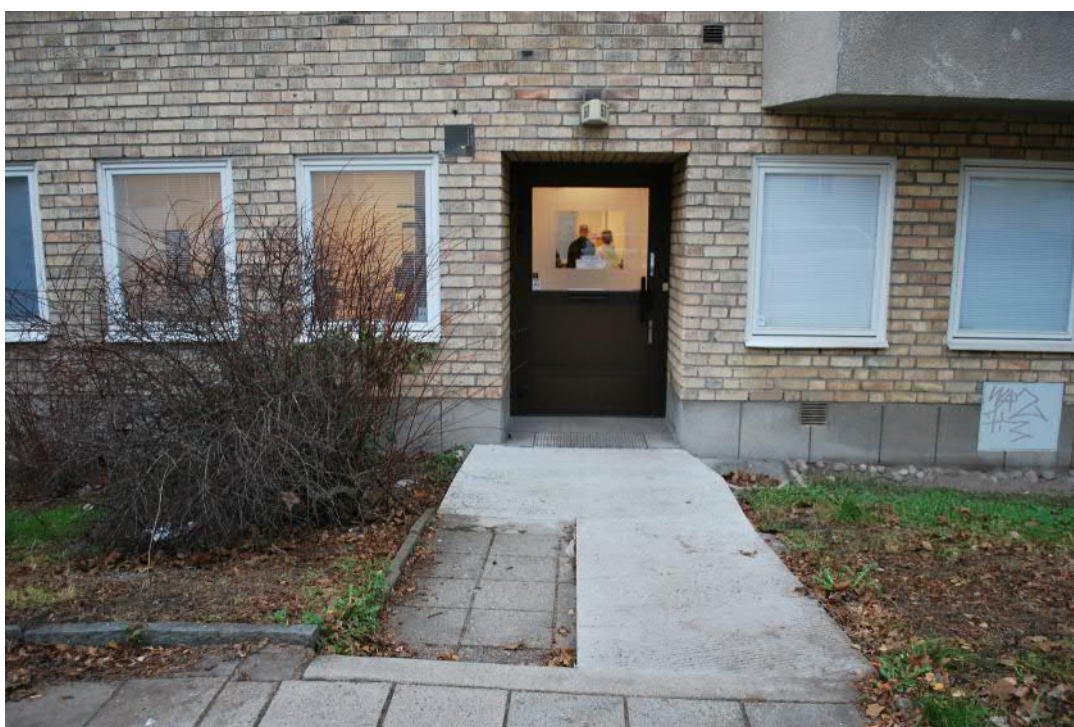
Norr om byggnaden löper en gångväg som ansluter till Gärdets sportfält och Kampementshöjden västerut.

Förgårdsmark mellan byggnaden och trottoaren längs Sandhamnsgatan. Nivåskillnaden i norra delen överbyggs med trappor i granit med ursprungligt smidesräcke. Framför entrén finns markbeläggning av granitplattor.

Halvsutteräng mot söder. Sutterängvåningen är indragen vid gavelfasaden.

Mellan de två bostadsentréerna mot Sandhamnsgatan finns en entré till kontorslokalerna i bottenvåningen. Entréporten är utbytt till en glasad aluminiumport.

Mot Sandhamnsgatan finns två entréportar till trapphusen som har ursprungliga glasade ekdörrar med sidoljus och tidstypisk beslagning.

Båda portikerna är kraftigt indragna i fasaden och har putsade omfattningar med kopparöverstycken. Ursprunglig portbelysning sitter ovan entréerna i form av en trekantig lampa som anger portnummret med svarta siffror.

Balkongerna har korrugerade plåtfronter med avfasade hörn och överliggare i smide.

Putsade burspråk bryter av de långa fasaderna mot gården och Sandhamnsgatan. Burspråksfönstren har låga smidesräcken.

Den ojämnt brända teglet murat i förband skapar nyanseringar och livfullhet i fasaden.

Gårdsfasaden från gångbanan norrifrån. Tomten omges av lärkträd, blandad lövträdsvegetation och en hel del sly som till delar skymmer sikten mot byggnaden.

Gårdsfasaden har utöver de två burspråken även försetts med indragna balkonger centrerade på fasaden. Mot den hårdgjorda delen av gården ansluter kuperad naturmark och stora träd. Ursprunglig gårdsstruktur finns delvis bevarad i form av naturstensmurar och lövträd. Ett flertal hamlade träd finns i och omkring gårdsytan.

Gården är till stora delar hårdgjord med parkeringsplatser och infart till garage.

Gården är belägen i direkt anslutning till Ladugårdsgärdet stora grönområde.

INTERIÖR

I huset finns två trapphus som är belägna i husets mitt och saknar dagsljusinsläpp, vanligt för tidens tjockhus. Den besökta entréhallen och trapphuset mot söder har bevarad ursprunglig utformning med golv av kalkstensplattor, väggbeklädnad av ljus stucco lustro och trappa med kalkstenssteg, målat smidesräcke med handledare av plattjärn i trappspindeln samt rundad handledare i oljat trä mot trapphusvägg. Målad skurlist vid trappa. Den vita väggkulören är sannolikt sekundär. Tamburdörrar inklädda i mörk fanér med brevinkast i förnicklad mässing samt tunna dörrkarmar i trä finns även bevarade.

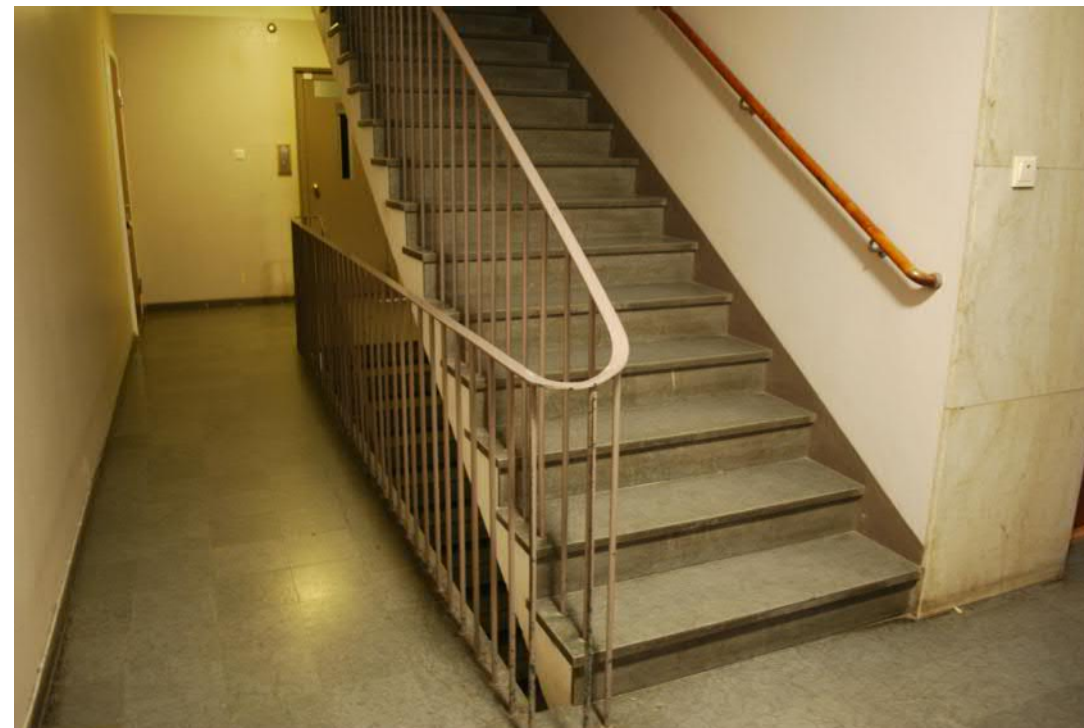
Inventering av lägenheter och övriga utrymmen har inte utförts inom ramen för denna utredning.

Entréhall.

Entréhall. Väggar är inklädda i stucco lustro - marmorimiterande putsplattor - från golv till tak. Ett vanligt inslag i mer påkostade trapphus under både 1940- och 50-talet.

Trappa med kalkstenssteg och trappräcke i målat smide i trappspindeln och mot trapphusvägg finns handledare i trä. Hissläge är ursprungligt.

KULTURVÄRDEN

Genua 1 uppfördes 1950 efter Sture Fröléns ritningar, en av funktionalismens främsta utövare i Stockholmsområdet vid tiden. Byggnaden är gulklassad av Stadsmuseet vilket innebär ett visst kulturhistoriskt värde och/eller positiv för stadsbilden. Genua 1 ligger även inom riksintresset *Stockholms innerstad med Djurgården* och i direkt anslutning till Ladugårdsgärdet och Kungliga Nationalstadsparken.

Byggnadens utformning bär kopplingar till 1940- och 50-talets folkhemsarkitektur och funktionalismens grundtankar om tillgång till ljus, luft och grönska. Terränganpassad placering med sparad naturmark utgjorde en viktig del av tidens planering av bostäder, vilket även genomsyrar kvarteret Genua.

Byggnaden som har en i hög grad välbevarad karaktär från 1949-50, präglas av en enkel och symmetrisk fasadkomposition med tidsenliga, robusta fasadmaterial och omsorgsfullt utförda om än enkla byggnadsdetaljer. Gavelmotiven med centrerade fönster, sidoförskjutna balkonger och den valmade takformen utgör en betydande del av byggnadens karaktär. Byggnaden ter sig förhållandevis enkel för en byggnad ritad av Sture Frölén. Fröléns arkitektur genomsyras samtidigt av de omsorgsfullt utförda detaljerna och den höga materialkvaliteten i både fasad och trapphus vilket även återkommer i Genua. Även den genomtänkta planlösningen där samtliga lägenheter fick tillgång till antingen burspråk eller balkong samt att de större lägenheterna försågs med öppen spis, är typiskt för Fröléns arkitektur. Byggnaden har således höga arkitekturhistoriska värden och är i stor utsträckning typisk för sin tid sett till både byggnadstyp, utformning och placering.

Byggnadens är placerad i mötet mellan Ladugårdsgärdets stora grönområde, Gärdets äldre funktionalistiska bostadsbebyggelse och den senare uppförda och till delar moderniserade bebyggelsen som ansluter söderut. Genua har dock en tydlig samhörighet med Gärdets äldre funktionalistiska planering och som en del av de kvarter som byggdes ut efter Gärdets första stadsplan 1931.

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG

- Byggnadens exponerade läge mot Nationalstadsparken och som en del av den stadsfront och medvetna nedtrappning av bebyggelsen från Gärdeshöjden ner mot Gärdets sportfält.
- Den södra gavelns tydliga frontverkan mot Sandhamnsgatan söderut som tillsammans med London bildar en portal till Gärdeshöjden.
- Den samstämda utformningen med kvarteret Londons lamellhus, sett till både volym, skala och arkitektur.
- Byggnadens i hög grad oförändrade volym och exteriör från 1950 ritad av arkitekten Sture Frölén, en av funktionalismens främsta utövare i Stockholmsområdet.
- Byggnadens tidsenliga arkitektur med kopplingar till både folkhemsarkitekturen och funktionalismen.
- Den symmetriska fasadkompositionen med valmat tegelklätt sadeltak, nyanserat fasadtegel, långa fasader uppbrutna med burspråk, glasade ekportar indragna i fasad med putsade omfattningar, tvålufts-fönster i trä och gavelhorn med indragna balkonger.
- Trädkantad förgårdsmark med granittrappor och smidesräcken.
- Byggnadens anpassning efter den kuperade terrängen och omgivande naturmark med anslutning till Ladugårdsgärdets stora grönområde.
- Gärdsgestaltning med gräsbeklädd kulle med ädellövträd och hårdgjord gårdsyta med bevarad polygonmur i natursten.

Byggnaden spelar en betydelsefull roll i stadsbilden ur flera hänseenden. Mot söder utgör det karaktäristiska gavelmotivet en viktig front mot Sandhamnsgatan och platsbildningen vid korsningen Sandhamnsgatan-Östhammarsgatan. Genuas väl avvägda skala och utformning som anpassats till kvarteret Londons lamellhus skapar lokalt ett småskaligt och samstämt gaturum vid anslutning till Ladugårdsgärdet. Den nedtrappade bebyggelsefronten från höjden ner mot Gärdesfältet är ett viktigt karaktärsdrag och även typiskt för hur man planerade bebyggelsen i andra samtida förorter i Stockholmsområdet.

Gårdsmiljöns naturpräglade karaktär har en tydlig koppling till 1940-50-talets utformning av parker och andra grönytor i Stockholmsområdet, en stil som går under benämningen Stockholmskolan/Stockholmsstilen.

PLANFÖRSLAGET

UNDERLAG FÖR BEDÖMNING

- Kv Genua 1, Ladugårdsgärdet, Östermalm – Bearbetning av förslag, 2 våningars påbyggnad, 2019-04-02 Marge.
- Illustrationer, Marge.

KORT OM PLANFÖRSLAGET

Förslaget till ny detaljplan för fastigheten Genua 1 avser en påbyggnad av befintlig byggnad med två våningsplan samt en nybyggnad i fem våningar placerad i befintlig gårdsmiljö mot väster. Förslaget avser även ombyggnation av befintlig byggnads sockelvåning för att tillföra servicelokaler mot gaturummet i söder.

Förslaget har omarbetats från tre våningar påbyggnad till två våningar av respekt till såväl "befintligt hus som för omgivningen och Nationalstadsparken".

PÅBYGGNAD

Förhållningssättet har varit att påbyggnaden ska vara tydligt avläsbar i förhållande till befintlig byggnad och att den bibehåller takfotshöjden ska hjälpa till att förstärka det. Samtidigt vill man skapa en ny "arkitektonisk intressant helhet" med ursprunglig byggnad och påbyggnad.

Påbyggnaden är tänkt att förhålla sig till lamellhusen på Gärdet och det valmade taken som dels finns på befintlig byggnad och intilliggande kvarter. Påbyggnaden är tänkt ska utgöra en del av taklandskapet. Den vinklade formen som påbyggnadsförslaget har är även tänkt att bidra till bättre ljusförhållanden på gården.

Påbyggnaden förses med en gemensam takterrass och samtliga nya lägenheter får franska balkonger. Gestaltningen tar utgångspunkt i det befintliga 1940-talshusets utformning och hållbara material. Påbyggnaden kläs i en glaserad gul tegelplatta som ska anknyta till det befintliga gulschatterade teglet och kontrastera på ett nyanserat sätt.

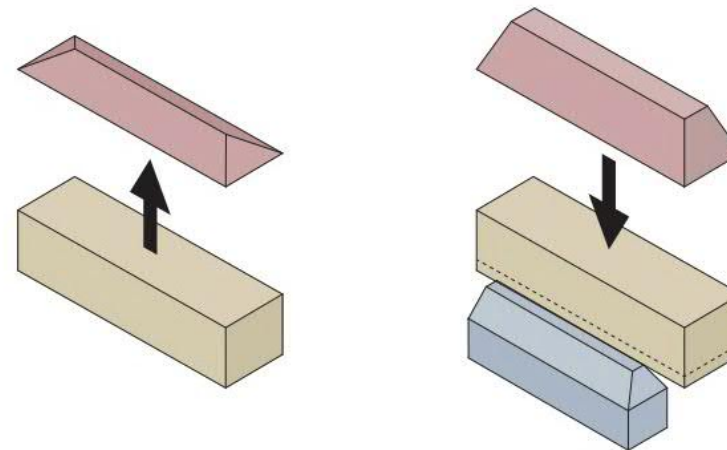

Illustration över de föreslagna principen för påbyggnad och nybyggnad.

BEFINTLIG BYGGNAD

Bottenvåningarna byggs delvis om till bostäder och delvis publika ändamål med en servicelokal mot Sandhamnsgatan och en på södra gaveln. I servicelokalerna utökas fönster i bottenvåning ner till sockel och det tillkommer potentiellt en ny entré.

NYBYGGNAD

Ett nytt bostadshuset föreslås intill befintlig byggnad i väster på gården. Byggnaden utformas med en långssmal volym som efterliknar det befintliga påbyggda huset men blir mindre i skala och våningsantal. Nybyggnadens bredd blir 8.4 m med en längd på 46.5m. Nybyggnaden är något förskjuten mot söder för att skapa ett respektavstånd till lärkträden på kullen bakom. Nybyggnaden kläs potentiellt med fasadmateriäl i trä, möjligtvis lärkträ för att anknyta till platsen och parken.

Den nya byggnaden länkas till befintlig byggnad genom en förbindelsegång som inrymmer serviceutrymmen. Trappa från gården leder till en övre gård belägen ovan länkbyggnaden som ska möjliggöra access och kopplingen till naturmark norr om gård.

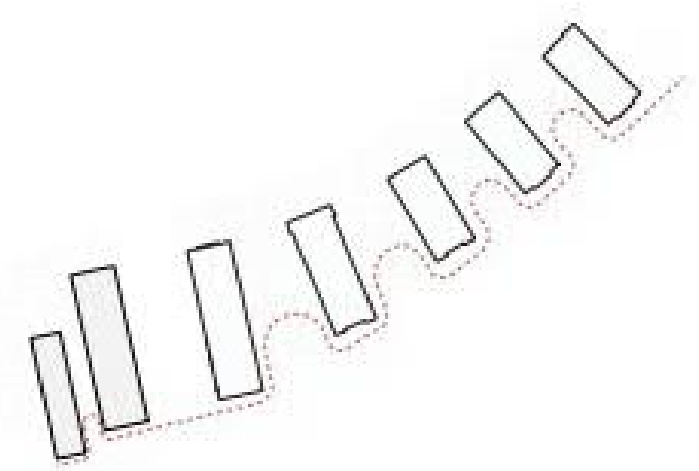

Illustration av Marge som visar placeringen av volymer i kvarteret London och Genua (till vänster) inklusive ny föreslagen byggnad.

GÅRDEN

Den nya gården utformas som ett öppet gårdsrum mot Sandhamnsgatan i Söder. Parken är tänkt ska leta sig ner i den nya gårdsmiljön. Ny gårdsbredd mellan befintligt hus och nytt hus blir 9 meter. Ett övre gårdsrum föreslås placeras ovan länkbyggnad i norr.

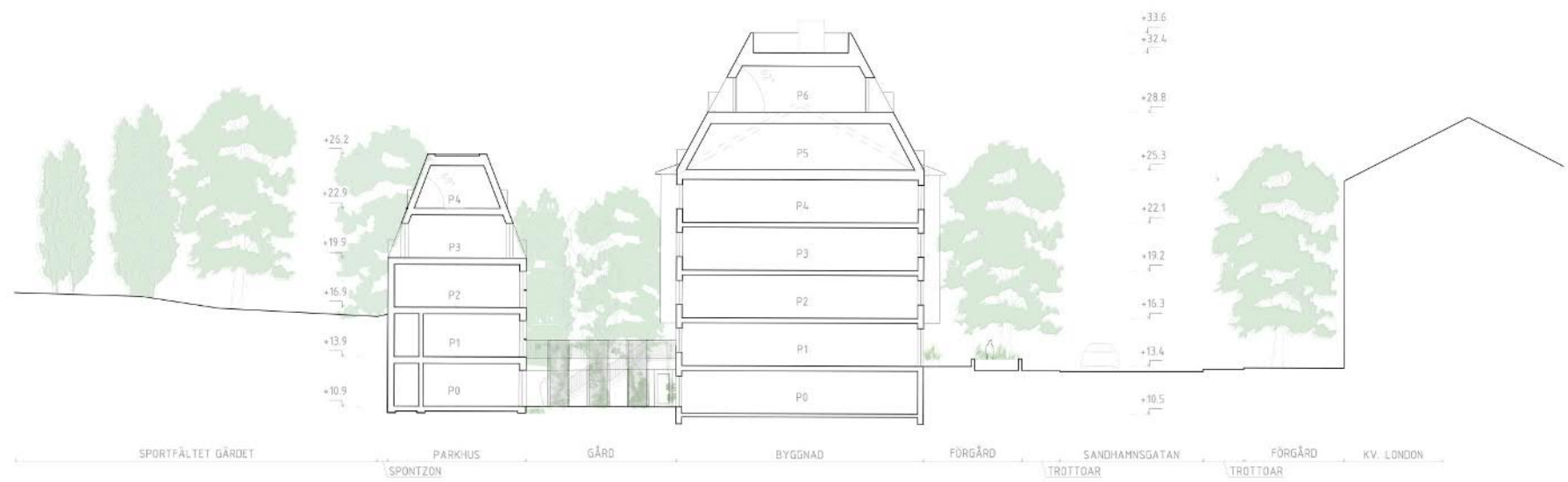
Fasader kortsida mot söder.

Fasad mot Sandhamnsgatan.

Illustrationssplan.

Tvärsektion från söder som visar höjder för ny byggnad (t.v), gård och befintlig byggnad med påbyggnad (t.h).

Vy från Gärdet med bebyggelseförslag som avser ny byggnad och påbyggnad.

Vy från Sandhamnsgatan söderut med påbyggnadsförslag.

Vy västerut från Östhammarsgatan.

KONSEKVENSBESKRIVNING

KONSEKVENSBESKRIVNING

I konsekvensbeskrivningen görs en separat bedömning av förslaget för påbyggnad respektive nybyggnad inom fastigheten. Konsekvenserna beskrivs utifrån påverkan på nationalstadspark, riksintresse, stadsbild och gaturum samt påverkan på befintlig byggnad inom aktuell fastighet. Därefter görs en samlad bedömning som sammanfattar konsekvenserna för hela planförslaget.

BEDÖMNINGSSKALA - KONSEKVENSER FÖR KULTURVÄRDEN

Bedömningsskalan som används är uppdelad i fyra olika nivåer/ grader: Stora, måttliga eller små negativa konsekvenser samt positiva konsekvenser för fastigheten/platsens kulturvärden.

Stora negativa konsekvenser uppstår när påverkan sker i kulturmiljö med höga bevarandevärden - vanligen riksintresse och regionalt och lokalt utpekade viktiga värden. Höga kulturvärden kan också representeras av mycket värdefulla enskilda objekt som inte alltid kommit med i övergripande inventeringar. Om påverkan innebär att miljöns värdekärnor skadas eller får till följd att viktiga samband och strukturer går förlorade uppstår stor negativ påverkan.

Måttliga negativa konsekvenser uppstår när viktiga kulturmiljövärden påverkas i mindre grad än ovan. Kulturmiljö som fragmenteras så att dess helhet inte kan uppfattas. Strukturer och samband försvagas och blir mindre tydliga. Enstaka kulturvärden, välbevarade, unika eller på annat sätt värdefulla i ett regionalt/lokalt perspektiv går förlorade.

Små negativa konsekvenser uppstår när enstaka kulturmiljöobjekt av mindre betydelse påverkas eller tas bort. De enstaka objekten är inte betydelsebärande för kulturmiljöns helhet eller är inte unika eller sällsynta av sin typ. Samband och strukturer kan även i framtiden uppfattas.

Positiva konsekvenser uppstår när projektet bidrar till att tydliggöra och förstärka kulturmiljöns samband och strukturer samt den historiska läsbarheten.

Vy från Gärdesfältet mot Gärdet västerifrån. Kampementsbacken med skyddsvärda träd syns till vänster i bild. Från denna vypunkt är Genua skymd av vegetation. Foto: Tyréns november 2018.

KONSEKVENSER PÅBYGGNAD

NATIONALSTADSPARKEN

Kvarteret Genua är beläget i nära anslutning till Kungliga Nationalstadsparken, närmast finns delområdet Ladugårdsgärde. Mer avlägset finns delområdet Gärdesstaden.

Byggnadens exponerade läge gentemot Ladugårdsgärde i sydväst innebär att en påbyggnad av befintlig byggnad kommer att synas från nationalstadsparken och riskerar att påverka värdefulla utblickar från parken. Siluetten sett från Gärdets sportfält kommer att bevaras i sin helhet och bryter inte befintlig bebyggelsesiluett. Påbyggnaden skymmer inte heller någon av punkthusen bakom. Påbyggnaden blir dock ett nytt inslag i stadsbilden sett från Ladugårdsgärde men dess skala och utformning innebär att inga negativa konsekvenser bedöms

uppstå för utblickarna sett från delområdet Ladugårdsgärde.

Solstudier visar att påbyggnadsförslaget inte kommer att medföra ökad skuggning för den skyddsvärda trädmiljön som finns nära fastigheten i norr. Den skyddsvärda trädmiljön kommer därmed bevaras intakt utan negativ påverkan.

Sammantaget bedöms inga värden eller målbilder för delområdet Ladugårdsgärde påverkas av påbyggnadsförslaget.

Det aktuella planområdet är beläget en bit utanför delområdet Gärdesstaden. Gärdesstadens värden och målbilder bedöms inte riskera att påverkas negativt genom påbyggnad av Genua.

KONSEKVENSER RIKSINTRESSET

Den aktuella fastigheten ligger inom riksintresseområde för kulturmiljövården ”Stockholms innerstad med Djurgården”. Flera av riksintressets uttryck bedöms återspeglas i fastigheten och dess närområde genom bland annat det medvetna och tydliga förhållandet mellan bebyggelse och naturlandskap (terränganpassade planer) där byggnaderna ofta är dramatiskt inplacerade i terrängen. Det omsorgsfulla utförandet med hög materialverkan och de enskilda husets byggnadsdetaljer så som fönster, entrépartier och balkongräcken ger uttryck för 1940-50-talets arkitektoniska idéer och kan härledas till det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande. Förslaget att bygga på befintlig byggnad innebär framförallt en påverkan på uttrycket för 1900-talets stadsbyggande samt stadens särdrag. I stadens särdrag anges stadssiluetten och de tydligt avläsbara årsringarna i stadsväxten som två viktiga uttryck som kan kopplas till kvarteret Genua och Gärdet generellt.

Aktuell fastighet räknas till den äldre årsring som byggdes ut på Gärdet mellan 1930 och 1960. Byggnadens utförande och byggnadstyp inordnar sig i Gärdets struktur med fyra våningar höga lameller i söder och högre punkthus som klättrar upp mot Gärdeshöjden. Påbyggnaden innebär att byggnaden blir cirka fyra meter högre än idag. Påbyggnaden innebär att siluetten med höjdskillnader mellan punkthus och lamellhus blir mindre tydlig. Påverkan är dock begränsad då det endast berör en byggnad. Gärdets siluett bevaras i sin helhet.

I närområdet har flera fastigheter från framförallt 1960-talet och framåt byggts på med flera våningsplan under 2000-talet vilket har medfört en förändrad karaktär av denna delen av Gärdet. Den bebyggelse i närområdet som uppfördes under 1940-talet med kvarteret London, Oporto och New York är i huvudsak bevarad till sin yttre karaktär när det kommer till höjd, volym och material.

Förslaget innebär att byggnaden med tidtypiska byggnadsdetaljer och gestaltning från 1940-50-talet kommer att förändras genom den ökade våningshöjden och den befintliga byggnadens förändrade takutförande och siluett. Det är positivt att befintlig takfotshöjd bevaras och markeras då det medför att den ursprungliga delen av byggnaden, delvis, blir fortsatt läsbar.

Då påbyggnaden är begränsad till att endast innefatta en av byggnaderna som tillhör Gärdets utbyggnadsfas från 1940-talet, bedöms årsringen som helhet bli fortsatt läsbar.

Sammantaget bedöms påbyggnadsförslaget medföra små negativa konsekvenser för kulturvärden förenade med riksintressets uttryck. Det är samtidigt relevant att påpeka att närområdet har genomgått betydande förändringar genom på- och ombyggnationer som genom åren bidragit till att södra delen av Gärdets äldre karaktär med årsringar från 1940-talet och 1960-talet förändrats. Flera mindre förändringar kan på sikt medföra sammantaget betydande förändringar, så kallade kumulativa effekter, vilket bör vägas in i den samlade bedömningen och avvägningen mellan olika intressen när det gäller Gärdet som helhet.

KONSEKVENSER GATURUM OCH STADSBILD

Stadsbyggnadsfronten mot Ladugårdsgärdet sett från Gärdets sportfält kommer att påverkas av en påbyggnad i två våningsplan. Den nedtrappande siluetten kommer att bestå men inte framgå lika tydligt. Påbyggnaderna av den närliggande bebyggelsen innebär att Genua med påbyggnad kommer att hamna mer nära i höjd men fortfarande lägre än kvarteret Tegeludden och Stettin sett från sportfältet.

Husen i kvarteret London blir fortsatt synliga i vyn från Gärdet men det tydliga släktskapet som finns idag mellan kvarteret London och Genua sett till byggnadstyp, takform och taknockshöjd kommer att försvagas och inte bli lika tydligt läsbar.

Byggnaden utgör ett tydligt fondmotiv från Sandhamnsgatan söderifrån. Fondmotivet kommer förstärkas genom att byggnaden accentueras.

Sammantaget bedöms små negativa konsekvenser uppstå för stadsbild och gaturum.

KONSEKVENSER BEFINTLIG BYGGNAD

Fastigheten gulklassades av Stockholms Stadsmuseum i början av 1990-talet och har därmed bedömts ha ett visst kulturhistoriskt värde och/eller av positiv betydelse för stadsbilden. Byggnaden uppvisar utvändigt, utöver omläggning av takpannor och byte av entréport mot gata ett i hög grad ursprungligt utförande från tiden då byggnaden uppfördes 1949-50.

Påbyggnadsförslaget innebär att befintligt valmat sadeltak med tegelklädnad som utgör ett viktigt karaktärsdrag för byggnaden, ersätts med den nya påbyggnaden. Ingrepp görs även i ursprunglig takkonstruktion. Den föreslagna påbyggnaden bedöms vara väl utformad med en hög arkitektonisk ambition. Den bygger delvis vidare på den befintliga valmade takformen och fasadmaterialet anknyter kulörmässigt till befintlig byggnads gula fasadtegel. Samtidigt innebär en så stor förändring av byggnadens karaktär att byggnaden får ett kraftigt förändrat uttryck som följd. Det ger stora negativa konsekvenser för byggnadens kulturvärden och bedöms därmed vara en ovarsam åtgärd för befintlig byggnad enligt 8 kap. 17 § PBL.

KONSEKVENSER SOCKELVÅNING

Den föreslagna ändringarna av befintlig sockelvåning ska möjliggöra utrymme för nya bostäder och publika ändamål. Förslaget innefattar ändring av de centralt placerade fönstren (sju st) mot Sandhamnsgatan, vilka utökas ner till mark. En ny entréöppning tas upp i anslutning till de ändrade fönstren, i läge för ett befintligt fönster. Fönstren bevarar sin fönstersättning och bredd och utökas endast nedåt. Det ljusa glaserade teglet som även föreslås för påbyggnaden föreslås även för de ombyggda partierna av sockelvåningen, på så vis kan det publika delarna urskilja sig från bostadsdelen. Åtgärden innebär ingrepp i mur och fasad, ändring av berörda ursprungliga fönster samt lokal ändring av fasaduttryck.

Ändringarna berör även sockelvåningen på kortsidan mot söder som också är tänkt ska inrymma en lokal med publik verksamhet. För kortsidans sockelvåning föreslås liknande ändringar för fönstren som mot Sandhamnsgatan. De fyra befintliga fönsteröppningarna tas upp ner till mark och kompletteras med två nya fönsteröppningar samt en entrédörr under den västra balkongen. Lokalen med kortsidan planeras för att användas som kafé- eller restauranglokal med servering mot platsbildningen i söder.

Byggnadens bottenvåning var ursprungligen inredd för kontorslokaler mot både gata och gård vilket också innebar att fönstersättningen redan från början avvek i detta plan genom en tätare placering och mindre fönster. Under 2000-talet inreddes kontorslokalerna mot gårdssidan för bostäder men övriga utrymmen har idag kvar sin funktion. Gårdets tidiga bostadsbebyggelse har en tradition med servicelokaler i byggnadernas bottenvåning. Att befintlig byggnad inom Genua inreds med lokaler i bottenvåning med restaurang/kafélokal mot platsbildningen i söder, bedöms ur kulturhistorisk synpunkt vara väl lämpat för platsen och sett till Gårdets bebyggelsehistorik. Vissa åtgärder för att öppna upp bottenvåningen för ett mer publikt ändamål kan därför accepteras. Inslag av avvikande fasadtegel innebär en negativ påverkan sett till kulturvärden men kan accepteras om de koncentreras till de delar

Fasaden mot Sandhamnsgatan.

som är avsedda för publika ändamål. Detaljutformning av denna typen av fasadändringar bör detaljstuderas i bygglovsskede i samråd med byggnadsantikvarie.

Förändringen av det ursprungliga fasaduttrycket innebär negativ påverkan för byggnadens kulturvärden men bedöms inte medföra betydande negativa konsekvenser för byggnaden som helhet. Att

den ursprungliga fönstersättningen samt fönsterbredden bevaras, är även positivt i sammanhanget. Föreslagen förändring av befintlig sockelvåning innebär sammantaget små negativa konsekvenser för byggnadens kulturvärden, på grund av ingrepp och håltagning i stomme och fasad, ändring av ursprungliga fönster samt lokala ändringar av fasadmateriäl.

KONSEKVENSER NY BYGGNAD

NATIONALSTADSPARK

På Kampementshöjden i anslutning till aktuell fastighet finns vegetation i form av ädellövträd och lärkträd som enligt vård- och utvecklingsplanen för nationalstadsparken ska bevaras och vårdas så att deras karaktär och kvaliteter består. Lärkträden ingår dessutom i den närbelägna skyddsvärda trädmiljön.

Planförslaget innebär att två träd på egen tomtmark tas ner. Dessa utgörs av beskurna tyska lönnar vilka enligt trädexpert inte är naturliga träd för nationalstadsparken. Tre träd som tillhör nationalstadsparken som står nära tomtgräns kan eventuellt komma att påverkas av byggnationen då deras rotsystem potentiellt går in på tomten. Dessa träd är lönn och lind och utgör inte en del av den skyddsvärda trädmiljön som finns utanför fastighets gräns i norr. Hur lönn- och lindträden påverkas är i skrivande stund under utredning.

Värden och målbilder för delområdet Ladugårdsgärde bedöms i övrigt inte påverkas negativt av föreslagen nybyggnad inom fastigheten. Delområdet Gärdesstaden bedöms inte påverkas negativt ur någon aspekt.

RIKSINTRESSET

Uttryck för riksintresset som kan påverkas av nybyggnaden är framförallt de uttryck som handlar om 1900-talets terränganpassade planer och grönska samt bebyggelsens anpassning efter naturen som utgör ett av stadens särdrag.

Den föreslagna nybyggnaden innebär att den kuperade delen av tomtens nord-västra del som naturligt övergår i omgivande naturmark kommer behöva planas ut för att kunna uppföra den nya byggnaden. Tomtens utformning där befintlig byggnad har anpassats efter terräng och natur får därmed en ändrad struktur. Den kuperade och naturpräglade delen av fastigheten utgör ett tidstypiskt karaktärsdrag för 1940-50-talet då naturen spelade en viktig roll i utformningen av bostadsområden och kvarter. Den aktuella fastigheten kommer inte ha kvar detta karaktärsdrag i samma utsträckning då naturmarken ersätts med ett hus och en ny gårdsgestaltning. Däremot kommer anslutande natur fortfarande att prägla kvarteret.

Aktuell fastighet från gångväg söderifrån.

Sammantaget innebär föreslagen nybyggnad och förändring av gård små negativa konsekvenser för riksintressets uttryck då planområdet endast utgör en begränsad del av riksintresset.

GATURUM OCH STADSBILD

Befintlig byggnad utgör en del av den yttre bebyggelsefronten mot gårdet. Den föreslagna nybyggnaden som är 25,3 meter till taknock kommer att skymma nedre våningsplanen på befintlig byggnad (32,7 meter) sett från Gårdets sportfält. Byggnaden är idag till stora delar skymd av vegetation och nybyggnaden kommer därför inte innebära någon stor påverkan på sikten mot befintlig byggnad på håll.

Byggnaden utgör en solitär som ensam byggnad i kvarteret, en kvartersstruktur som kommer att påverkas om ett nytt hus oavsett utformning uppförs intill. Då ny föreslagen volym är mindre i skala och är placerad mot "baksidan" sett från Sandhamnsgatan bedöms inte den nya byggnaden konkurrera med befintlig byggnad i den utsträckning att betydande negativa konsekvenser uppstår.

Den förskjutna placeringen mot söder och gentemot befintlig byggnad bedöms kunna medföra positiva effekter för upplevelsen av gaturummet.

Sammantaget innebär föreslagen nybyggnad inom fastigheten endast små negativa konsekvenser för gaturum och stadsbild.

BEFINTLIG BYGGNAD

Den föreslagna nybyggnaden har i både skala och gestaltning ett avvikande uttryck gentemot befintlig byggnad vilket bedöms som positivt för möjligheten att kunna avläsa att det är ett nytt tillägg inom fastigheten. Om fasadmaterialet blir i trä bedöms det vara positivt för ett nytt tillägg på platsen då det anknyter till omgivande naturmiljö och är ett hållbart och beständigt material. Trä hittas även i det närliggande Kampementbadets fasad. Gestaltning av fasadmateriäl för en ny byggnad bör ske i samråd med antikvarie.

Nybyggnadens anslutning till befintlig byggnad kommer innebära ingrepp i befintlig fasad och fönster. Anslutning i befintlig fasad kan accepteras men bör studeras vidare i detalj och i samråd med byggnadsantikvarie för att minimera negativa konsekvenser.

GÅRDSMILJÖ

Nybyggnad innebär att den befintliga gårdsmiljön påverkas när den kuperade delen av tomten planas ut. Den hårdgjorda delen av gården ersätts delvis med ny byggnad och en ny gårdsbildning med en bredd på 9,0 meter.

Förslaget innebär därmed att befintlig, sekundär markbeläggning samt naturstensmurar som utgör en del av gårdens ursprungliga gestaltning försvinner. Ny gestaltning är tänkt skapa "hus i park"-karaktär där naturmarken i norr och väster om fastigheten ska bilda ett tydligt fondmotiv och "leta" sig ned i gårdsrummet.

Sammantaget bedöms förslaget medföra små-måttliga negativa konsekvenser för fastighetens gårdsmiljö kopplat till att mötet mellan kuperad naturmark och hårdgjorda ytor med omgivande park- och naturmiljö blir mindre tydligt samt att del av ursprunglig gestaltning med polygonmur i natursten försvinner. Övriga murar samt markbeläggning är sekundär och kan ersättas utan att negativa konsekvenser bedöms uppstå.

Delvis hårdgjord gård med sekundär markbeläggning som utgör bilparkering idag. Ursprungliga naturstensmurar finns bevarade. Till den hårdgjorda gården ansluter kuperad naturmark med storväxta lövträd och lärkträd.

SAMLAD BEDÖMNING

Planförslaget avser påbyggnad av befintlig byggnad samt en ny byggnad inom kvarteret Genua inom stadsdelen Gärdet. Fastigheten Genua 1 ligger inom riksintresseområdet Stockholms innerstad med Djurgården och i nära anslutning till Kungliga Nationalstadsparken och parkens delområden Gärdesstaden och Ladugårdsgärdet. Befintlig byggnad uppförd 1949-50 efter ritningar av arkitekten Sture Frölén är gulklassad av Stadsmuseet och har bevarad ursprunglig exteriör karaktär inklusive trapphus.

Planförslaget bedöms sammantaget inte medföra några betydande negativa konsekvenser för Nationalstadsparkens värden eller de målbilder som finns beskrivna för delområdena Gärdesstaden och Ladugårdsgärdet. Risk finns dock för negativ påverkan vid uppförande av ny volym på gård då byggetablering kan medföra att omgivande träd påverkas. Här avses inte den skyddsvärda trädmiljö utanför fastigheten vilken inte kommer att påverkas, utan övriga träd som inte bedöms ha lika höga naturvärden eller värden för nationalstadsparken. Huruvida de lönn- och lindträd belägna i fastighetsgräns kommer att påverkas av planförslaget är under utredning.

Planförslaget bedöms innebära viss negativ påverkan på riksintresset då fastigheten som tillhör Gärdets äldre årsring utgör en viktig del av stadens bebyggelseutveckling under 1900-talet. Påbyggnaden kommer att förändra en begränsad del av denna äldre årsring men kommer samtidigt att inrätta sig i 2000-talets årsring av påbyggnader och nytillkomna byggnader i närområdet.

Den aktuella fastigheten har också en framträdande roll i stadsbilden sett från Gärdets sportfält. Bebyggelsesiluetten sett från Gärdets sportfält kommer att påverkas i viss mån då förhållandet mellan höga och låga byggnader utmanas. Gärdets siluett bevaras dock i stort

och byggnaden med påbyggnad kommer endast höja sig över de intilliggande lamellhusen i kvarteret London.

Ny byggnad som föreslås inom aktuell fastighet innebär att den del av riksintressets uttryck som handlar om 1900-talets terränganpassade planer och naturpräglade gårdsmiljöer påverkas negativt i viss utsträckning. Anslutande natur kommer dock fortsatt att prägla kvarterets karaktär även om strukturen har förändrats med en ny byggnad.

Sammantaget bedöms nybyggnad och påbyggnad inom aktuell fastighet medföra små negativa konsekvenser på riksintresset uttryck som idag återspeglas i kvarteret Genua.

Negativa konsekvenser för stadsbilden och gaturummet bedöms även uppstå då en påbyggnad av befintlig byggnad förändrar relationen och samspelet med intilliggande lamellhus i kvarteret London som tar vid på motsatt sida Sandhamnsgatan. Den föreslagna nybyggnadens framskjutna placering gentemot befintlig byggnad bedöms dock vara välgörande för upplevelsen och inramningen av gaturummet.

Den föreslagna påbyggnaden bedöms vara väl utformad med en hög arkitektonisk ambition. Den bygger delvis vidare på den befintliga valmade takformen och fasadmaterialet anknyter kulörmässigt till befintlig byggnads gula fasadtegel. Samtidigt innebär en så stor förändring av byggnadens karaktär att byggnaden får ett kraftigt förändrat uttryck som följd. Det ger stora negativa konsekvenser för byggnadens kulturvärden och bedöms därmed vara en ovarsam åtgärd för befintlig byggnad enligt 8 kap. 17 § PBL.

Det föreslagna nya byggnaden inom fastigheten bedöms vara väl placerad i förhållande till befintlig byggnad och omgivande skyddsvärd naturmiljö. Nybyggnaden innebär dock konsekvenser för gårdsmiljön då mötet med mellan den hårdgjorda delen av gården och den kuperade terrängen med omgivande naturmiljö till stor del kommer att brytas. Gårdens gestaltning i sig har utöver bevarade naturstensmurar av inga större värden som behöver beaktas.

Den nya byggnadens utformning som är avsett att efterlikna befintliga byggnad med påbyggnad fast i mindre skala, bedöms vara väl utformat till sin volym och skala och gestaltningen med fasadmateriäl i trä bedöms vara väl anpassat till omgivande bebyggelse och kulturmiljö.

Ombyggnad av befintlig byggnads sockelvåning för att tillföra publika lokaler samt bostäder bedöms medföra små negativa konsekvenser för byggnadens kulturvärden men bedöms även kunna bli ett positivt tillskott för gaturummet och platsbildningen vid Sandhamnsgatans möte med Gärdets sportfält i väster.

FORTSATT ARBETE

Vid ett genomgående av föreslagna ändringar för befintlig byggnad, bör kontrollpunkter avseende byggnadens kulturvärden upprättas och följas upp av byggnadsantikvarie under arbetets gång.

Detaljutformning som avser ändringar av befintlig byggnad bör ske i samråd med byggnadsantikvarie.